

UMETNOST

Mesečnik za umetniško kulturo z literarno prilogo „ŽIVA NJIVA“

LETO VI.

10-12

1941 — 1942
XIX — XX

Zaključek VI. letnika

OPOZORILO NAŠIM CENJ. NAROČNIKOM!

Z današnje trojno številko je tekoči VI. letnik »Umetnosti« **zaključen**. Ob sklepu letnika smo v zadnji polji priložili **kazalo**, dočim oskrbi izvirno vezavo kot navadno knjigoveznica **Jože Žabjek v Ljubljani**, Dalmatinova ulica 10, za ceno Lir 12.—.

Zaradi uradnih predpisov je morala revija iziti v zmanjšanem obsegu, v nadomestilo pa smo zaključni številki priložili **izvirni od avtorja signirani lesorez M. Sedeja »Jutro«**, ki je prav primerna za okvirenje in okras domov naših cenj. naročnikov.

V minulem VI. letniku smo objavili poleg 12 obširnejših člankov in razprav in drugega drobnega gradiva 214 podob domačih in 40 podob tujih avtorjev, **skupno tedaj nad 250 ilustracij**, tako da je skoraj sleherna stran naše revije opremljena s podobo, kar daje »Umetnosti« še posebno vrednost. Minuli letnik je tudi značilen po smotrni zapovrstni razporeditvi objavljenega gradiva: **moderna, poimpresionisti, impresionisti, predimpresionisti**, tako da obsega ves letnik pravzaprav zaključen, bogato ilustriran pregled slovenske moderne likovne umetnosti od začetka tega stoletja pa do najnovejših časov, pregled, ki ga v taki obliki doslej še nismo imeli v slovenski umetnostni literaturi. Splošni pregled slovenske likovne umetnosti izpod peresa prof. dr. Šijanca, ki je v rokopisu v celoti dogotovljen, pa smo morali zaradi pomanjkanja prostora zaključiti z dobo romantike, izide pa v kratkem kot samostojna publikacija.

Današnji izredni časi nalagajo upravi revije dolžnost, da vse svoje obveznosti sproti poravnava v gotovini, zato tudi prosimo vse cenj. naročnike, **da nam nujno čimpreje nakažejo dolžne zneske za naročnino za minuli VI. letnik po položnicah**, ki smo jih priložili vsem naročnikom, ki so v zaostanku.

Novi VII. letnik »Umetnosti« prične 1. septembra 1942 in se zaključi 31. avgusta 1943 in bo po svoji vsebini prav tako pester in zanimiv za vsakega resničnega ljubitelja likovne umetnosti. Vsaka številka bo imela posebno izvirno prilogo najbolj priznanih slovenskih likovnih umetnikov.

Prva številka novega VII. letnika izide 1. septembra 1942.

Vse naše cenj. naročnike prosimo, da nam tudi v novem letniku ohranijo svojo naklonjenost in širijo zanimanje za »Umetnost« med svojimi znanci in prijatelji zlasti v današnjih časih, ko nam je revija takih kvalitiet bolj kot kedaj preje nujno potrebna.

UPRAVA IN UREDNIŠTVO »UMETNOSTI«
LJUBLJANA, POD TURNOM 5

1860

Važno sporočilo naročnikom „Umetnosti“

(Vsak naročnik ima pri nakupu knjige »SLOVENSKI LESOREZ« 100 lir popusta.)

Božidar Jakac

Izšla je napovedana monumentalna knjiga »SLOVENSKI LESOREZ« v bibliofilski izdaji. Knjigi je uvod in razlago napisal vseučiliški profesor dr. Francè Stelè. Založba: »Tiskovni sklad Umetnosti«.

O pomembnosti in kvaliteti knjige tu ne moremo podrobneje razpravljati — pripominjamo pa, da jo je že dosedanja javna kritika uvrstila med najlepše in najpomembnejše slovenske knjige in da se lahko meri po svoji vsebini in opremi z najpomembnejšimi izdajami te vrste v Evropi.

Knjiga vsebuje 140 lesorezov, ki so po večini odtisnjeni po izvornih ploščah (lesorezih), kar daje knjigi posebno umetniško vrednost. 32 lesorezov je odtisnjenih na posebnih umetniških prilogah. Poleg tega so še štiri izvirne priloge odtisnjene v petih barvah in signirane od umetnikov (S. Šantel, M. Maleš, M. Sedej).

V knjigi so zbrani lesorezi vseh slovenskih lesorezcev-umetnikov, kar so najpomembnejšega ustvarili do danes: Saša Šantel, Avgusta Šantel, Henrik Smrekar, Mihael Kambič, Viktor Cofič, Mirko Šubic, Ivan Kos, Božidar Jakac, Venó Pilon, Tone Kralj, Nande Vidmar, Drago Vidmar, Fr. S. Stiplovšek, Avgust Černigoj, Miha Maleš, Maksim Sedej, Mira Pregljeva, Nikolaj Omersa, Bara Remčeva, Zoran Mušič, Franjo Golob, Marica Kupferjeva, Elda Piščančeva, Janez Mežan, Stanko Bezljaj, Avgust Bucik, Drago Poljanec, Rajko Šubic, Elko Justin, Francè Gorše, France Kralj, Lojze Šušmel, Marij Pregelj in Dore Klemenčič.

Knjiga je vezana v platno. (Vezavo je izvršila knjigoveznica J. Žabjek.) Velikost 34×25 cm. Knjigotrška cena knjige je Lir 350.— Naročniki »UMETNOSTI« imajo 100.— Lir popusta, tako, da jo dobijo za 250.— Lir, plačljivo lahko tudi v rednih mesečnih obrokih po 50.— Lir. Ta ugodnost velja le, če naroče knjigo pri upravi »UMETNOSTI« in pa do preklica.

Sezite po knjigi, ker je izšla v omejeni nakladi in bo vsled tega v kratkem bibliofilska redkost.

Nadalje priporočamo po isti ugodnosti našim naročnikom še sledeče umetniške knjige:

1. Miha Maleš: **SENCE** ali **KNJIGA LESOREZOV IN LINOREZOV**. Bibliofilska numerirana izdaja. Uvod napisal upravnik Narodne galerije Ivan Zorman. Knjiga vsebuje 121 lesorezov in linorezov. Velikost 27×21 cm.

Knjigotrška cena 150.— Lir. Za naročnike »UMETNOSTI« 112.— Lir.

2. Miha Maleš: **SLAVNI SLOVENC**I. Sedeminosemdeset izvirnih lesorezov naših velikih mož. Življenjepise slovenskih zaslužnih mož in uvod napisal Martin Benčina. Bibliofilska numerirana izdaja. Velikost 24×18 cm.

Knjigotrška cena 148.— Lir. Za naročnike »UMETNOSTI« 111.— Lir.

3. Mladinska knjižnica: **IZ LEPIH STARIH DNI**. Besedilo v vezani besedi k podobam napisal Leopold Stanek, nastanek lesoreza pa Miha Maleš. Knjižica vsebuje 50 krasnih ilustracij (po starih lesorezih!) in je najprimernejše darilo našim malčkom.

Knjigotrška cena 15.— Lir. Za naročnike »UMETNOSTI« 11.— Lir.

Narodna tiskarna

V LJUBLJANI, PUCCINIJEVA 5

IZVRŠUJE RAZLIČNE MO-
DERNE TISKOVINE OKUS-
NO, SOLIDNO IN POCENI

TELEFON ŠT. 31-22 – 31-26
POŠTNIČEKOVNI RAČUN
V LJUBLJANI ŠTEV. 10.534

JOŽE ŽABJEK

KNJIGOVEZNICA – LJUBLJANA, DALMATINOVA 10

Najmoderneje urejena delavnica za vsa knjigoveška dela. Hitra in točna postrežba pri nizkih cenah. Izdelovanje posebnih akcidenčnih vezov po individualnih osnutkih. Trgovske knjige po naročilu, lastni črtni stroj za vse vrste rastriranih tiskovin

IZVIRNE PLATNICE ZA „UMETNOST“ LIR 12.—
ZA VSAK LETNIK Z VEZAVO VRED

TELEFON
ŠT. 24-87

NOVO ODKRITJE BERGANTOVE PODOBE

Pred nekaj tedni so se pojavili na italijanskem umetnostnem trgu — v Firenzah trije veliki portreti formata 85 × 110 cm, vsi trije v bogato izrezljanih rokokojevskih okvirih. Ena teh slik je signirana s slovenskim imenom *W e r g a n t*.

Imeni Bergant in Erberg sta v čudnolepem kulturnozgodovinskem sozvočju. V sozvočju iz tistega časa, ki ga Kidrič, ki mu dolgujem poznanje teh stvari, poimenuje s »Prvimi preporodskimi generacijami«, ki začenjajo okoli leta 1750. Bergant je svoje prve znane slike signiral v glagolici, česar bi tujerodni slikar gotovo ne storil, tudi v liki ne; portretiral je preporoditelja opata barona Tauffererja, kar je morda slučaj; slovensko zavedni organist iz Loža, Filip Jakob Repež, pa je leta 1770. v vznešenih pesniških oblikah opeval Bergantove oltarne slike na Križni gori in uvrstil s svojim pevskim zborom — pač z rednimi obiskovalci božje poti — ta poetičen opis med pesmi, ki so se leta in leta razlegale po akustični romarski molilnici, kar pa že ni več zgolj slučaj: dva slovenska kulturna delavca sta se našla in Fortunatovi sliki je napisal Filip Jakob še tekst in muziko. Prva doslej znana privatna zbirka Bergantovih umetnin pa je bila v dolski graščini pri baronih Erbergih.

Bergantove slike je pričel zbirati vsaj že Volbenk Danijel, ki ga vidite v tej »Umetnosti«. Vse te tri slike je gotovo naročil on. Živel: 1714—1783. Moral je biti ljubitelj umetnosti, ker je vrt in graščino v Dolu vse preuredil, moral je biti pa tudi vedoželjen, saj je celo zaprosil za dovoljenje brati prepovedane knjige. Gospa s pahljačo je menda njegova mati, slikana po kakšni predlogi, ker je bila za Bergantovih časov že nekaj desetletij med blagopokojnimi. Volka Danijela bolj stasita kot nežna žena Marija Ana pa je bila rojena kontesa Neuhaus.

Te tri, zdaj v Italiji se nahajajoče slike, so bile nekoč gotovo v dolski graščini. Ne vemo pa, če je začel že ambiciozni Volk Danijel zbirati tudi druga Bergantova dela, ali pa je to storil šele Volka Danijela sin Jožef Kalasanc, ki je bil rojen šele dve leti po Bergantovi smrti, pa je bil z obdajajočim ga slovenskim kulturnim preporodom še v ožjih stikih, kot Bergant sam, če seveda Bergantovega slikarskega dela kot takega ne štejemo k preporodnim pojavom. (Po našem skromnem mnenju pa noben sodobni slovenski tekst ne govori tako lepe slovenščine, kot Bergantov čopič!) Kukuljevič piše leta 1858. v svojem Slovníku, da so »u zbirci barona Erberga u krajnskom mjestu Dolu« še Bergantova slika *Oljiske gore* z glagoljskim podpisom, nadalje slika *Sv. Družine*, »umno risana i bojadisana« in še genreska, na papir »malena« podoba *berača*.

Jožef Kalasanc je umrl leta 1743., njegov sin Jožef Ferdinand, zadnji Erberg, štiri leta pozneje, nakar so Dol zavzeli Attemsi, s katerih enim je bila poročena hčerka Jožefa Kalasanca. Vkljub lastninski pravici Attemsov je Kukuljevič nazval zbirko v Dolu še kar Erbergovo. Ilirec je morda vedel kaj o tem, da so bili za Jožefa Kalasanca dobri prijatelji na Dolu Breckerfeld, Kopitar, Zois, Jaka Zupan, Kastelic in Čop. Vedel je pa gotovo tudi, da je slikarsko galerijo na Dolu, kjer so viseli poleg Dürerja, Tiziana, Guida Renija in Rubensa ob Bergantu še Ahmanach, Metzinger, Potočnik, Herrlein in Korbič in so stale poleg Donnarjevih tudi skulpture Francesca Robbe in kjer so bili v grafični zbirki v baker vrezani vsi dotlej pomembni Slovenci od Trubarja, Dalmatina in Hrena do Raspa, Japla in Valentina Vodnika, prav tako zbral Erberg, kakor je zbral slovenske prepise gorskih bukev, glagolske rokopise, pisma slovenskih protestantskih pisateljev in vse dosegljive slovenske knjige in knjige o Slovencih in Kranjcih. Jožef Kalasanc je o rodu svoje matere Marije Ane, ki jo vidite na sliki, zbral tudi vse genealoške podatke; gotovo je imel svojo mater rad.

Fortunat Bergant — Marija Ana baronica Erberg grofica Neuhaus — Olje

Fortunat Bergant — Volbenk Danijel baron Erberg — Olje

Toda naših treh portretov v Kukuljevičevih časih ni bilo več v Kranjskem mestu Dolu. Znano je le, da so sedaj prišli v Firenze iz Fiume ali Abbazie. Kakšna žlahta jih je pač po smrti Jožefa Ferdinanda pobrala in odnesla s seboj!

Za študijo o Bergantovi razgledanosti po sodobnem umetnostnem svetu so pa Erbergovi portreti zelo dragoceni. Če ne bi bil vsaj eden signiran, bi se umetnostni pismouki pač mučili s tem, če naj jih prisodijo Nattierju ali kakšnemu drugemu pariškemu portretistu tistega časa okoli srede 18. stol., kakor so nekoč njegovo »Marijino zaroko« v Planini smatrali za Tiepolovo delo, pa so pri tem mogli misliti le na zadnja, podobno komponirana dela velikega Benečana. Toda kot Zaroka ni Tiepolova, tako niso Erbergi Nattierjevi, ampak so poleg vseh ostalih Bergantovih slik delo enega samega in edinstvenega slovenskega Mekinjčana, ki je vseskozi na sodobni evropski višini, pa vendar tako sam svoj v oblikovanju in slikanju, kakor pri nas noben njegov sodobnik in komaj še kateri od naslednikov. O tem pa se bom še razpisal drugod.

Dr. S. Mikuš

UMETNOST SLEPE ULICE

»To ni na burnem morju temna ladja;
To naša je umetnost zapuščena,
ki v mrak njé tek božanski se izgublja.«

(A. C. Slavin: Posmrtnica Janezu in Juriju Šubicu, DiS, 1893, VI, str. 27.)

Leta 1884. je umrl J. Wolf. Leta 1889. se je utrnila zvezda njegovega bivšega učenca Janeza Šubica in naslednje leto mu je sledil na pot, s katere ni vrnitve, brat Jurij Šubic. Tako je leto 1890. začrtalo bolečo zarezo v našem umetnostnem življenju. Bila je potegnjena črta, tostran katere je sledila prazna, nerazgibana doba naše umetnosti, do nastopa impresionistov v začetku novega stoletja. Onstran te »senčne črte« pa stoji skrivnostna, mračna postava slikarja Janeza Wolfa. Vse tedanje umetnostne pobude se osredotočajo okrog te markantne osebnosti. Iz hrlbov in od drugod prihajajo mladi, sveži talenti, se pomudijo v mojstrovih delavnici, dokler jim ne pokaže poti v svet, k višji resnici, ki jim jo samotar ni mogel dati. Polni hvale so učenci (Šubica, Ažbe, Ogrin) o široki, čudoviti duši svojega mojstra. Sam s strtimi perotmi, prijatelj Feuerbacha, človeka z žgočim umetniškim ponosom, ponižan v malem mestecu, kakršno je bila tedanja Ljubljana, brez žive umetnostne tradicije, navaja svoje učence k čitanju leposlovja, k izobraževanju ter jim tako odpira poglede v tisti svet, preko katerega je možna pot do resnične umetnosti. Morda nam bo kdaj študij Wolfove dobe odkril v vsej luči tragiko tega velikega duha, zaprtega v tesne razmere; v njih je bilo usojeno, da to veliko srce dotrpi v izpolnjenju svoje naloge, učenci pa so odšli v svet, kakor ptice selilke, v svetlejši, umetnosti naklonjene razmere tujine.

Videti plastično tedanje Ljubljano, je danes skoraj nemogoče. Vendar moremo sklepati o njenih malomeščanskih pojmih do umetnosti že po dejstvu, da se vsi nadarjeni umetniki mude v tujini, ter obiščejo domovino le ob redkih prilikah, kakor so bila redka tudi njena umetnostna naročila. Čisto gotovo pa je, da mojster Wolf v očeh ljubljancanov ni mogel pomeniti toliko, kolikor n. pr. danes Jakopič. Živel je večinoma samotarsko življenje, morda tudi spotikljivo — vsaj kar se pijače tiče. Spričo te lastnosti pa je Ljubljana velika tudi današnje dni. In kaj je naposled belo mesto brigala tragična usoda temnega, molčečega moža, ki ga je mogla le redko videti pri delu in sicer »istim« kakor so ga izvrševali Bradaška, Koželj in Kavka, zato pa pogosteje pri četrtin-kah sedečega med furmani. In ko so mu v klepsidri potekala zadnja peščena zrnca, je obrnila svoj zadovoljni obraz proč. Čisto naravno. Wolfovo trpljenje in konec pa je v DiS-u leta 1891. (str. 269) nekdo opisal takole:

»Živel je večkrat v skrajni zapuščenosti in bedi, pretresal mu je časih mraz onemogle ude; tu pa tam ni vedel, ali bode

Fortunat Bergant — Dama s pahljačo, domnevno mati V. D. barona Erberga — Olje

Simon Ogrin — Novo leto — 1907

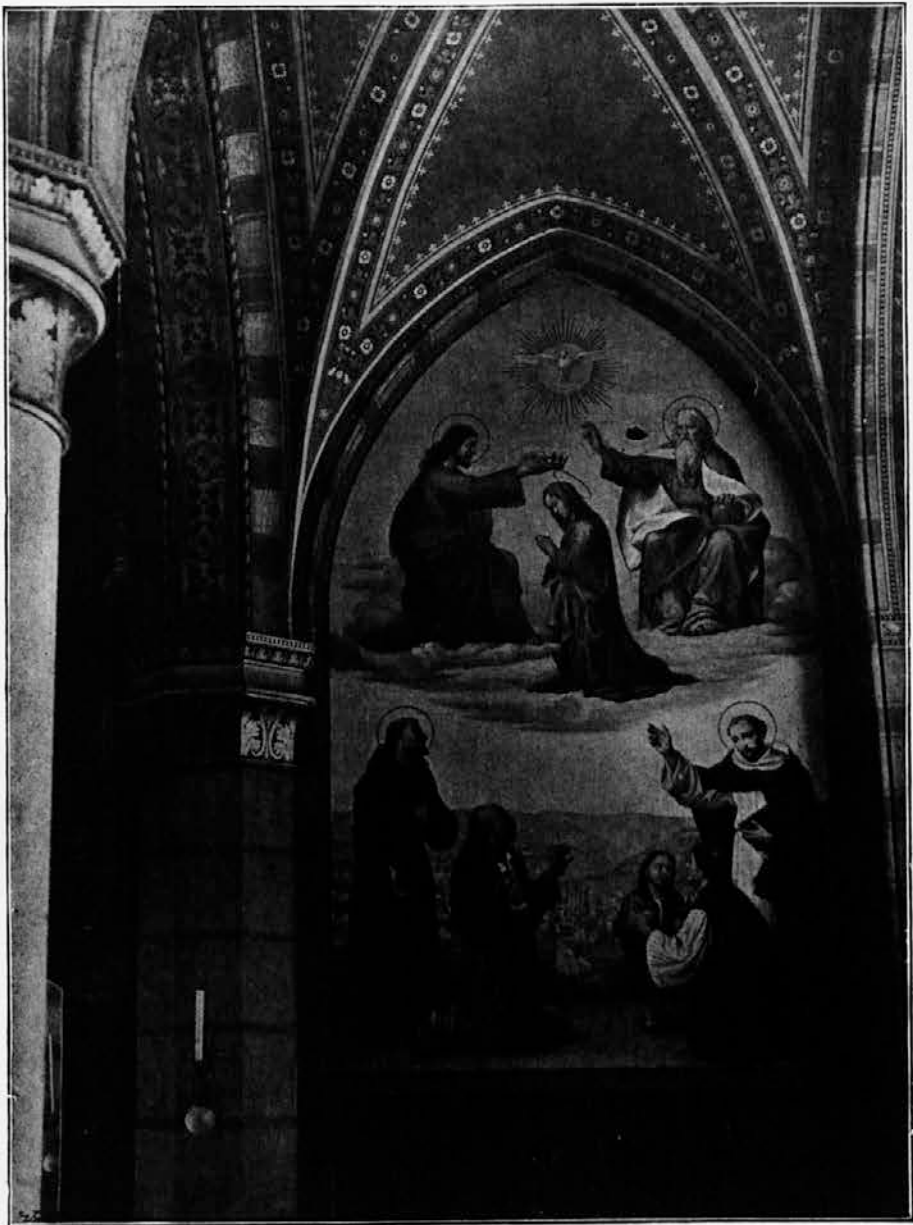
jel danes kaj, ali ničesar ne, ali si bode dobil ležišča, kamor bi naslonil trudno glavo, ali ne. Tako je naposled telesno in duševno onemogel, na pol sestradan in zmražen umiral, a spomnil se ga ni nihče in mu ni vlil tolažilne besede v nesrečno srce in mračno dušo. Na cesti je umrl, sam, ostavljen od vseh, v britki nesreči; bolan na duhu in telesu se je ločil s sveta 12. grudna 1885. l. ob 4. uri popoldne, lazeč v bolnico.

Tragična smrt velikega duha v mrzlem, zimskem decemberskem popoldnevu, nekje na blatni ali zasneženi cesti v središču slovenske kulture, je kakor temna, grozeča uvertura usodam slovenskih umetnikov, ki so se kasneje izpolnile in nadaljevale bodisi v stari cukrarni, bodisi v obupni zapuščenosti kjer koli na naših tleh. Kako je bila nevažna Wolfova smrt pa priča tudi dejstvo, da je sam pisec tega nekrologa postavil njeno letnico napačno in tudi opis sam se ne vjema s stvarnejšimi podatki V. Steske.

Leta 1891. je na strani 25. objavil Dom in Svet Magoličevo ilustracijo A. Hribarjeve pesmi »Povodnji mož«. Upodobljen je trenutek ko deklaci

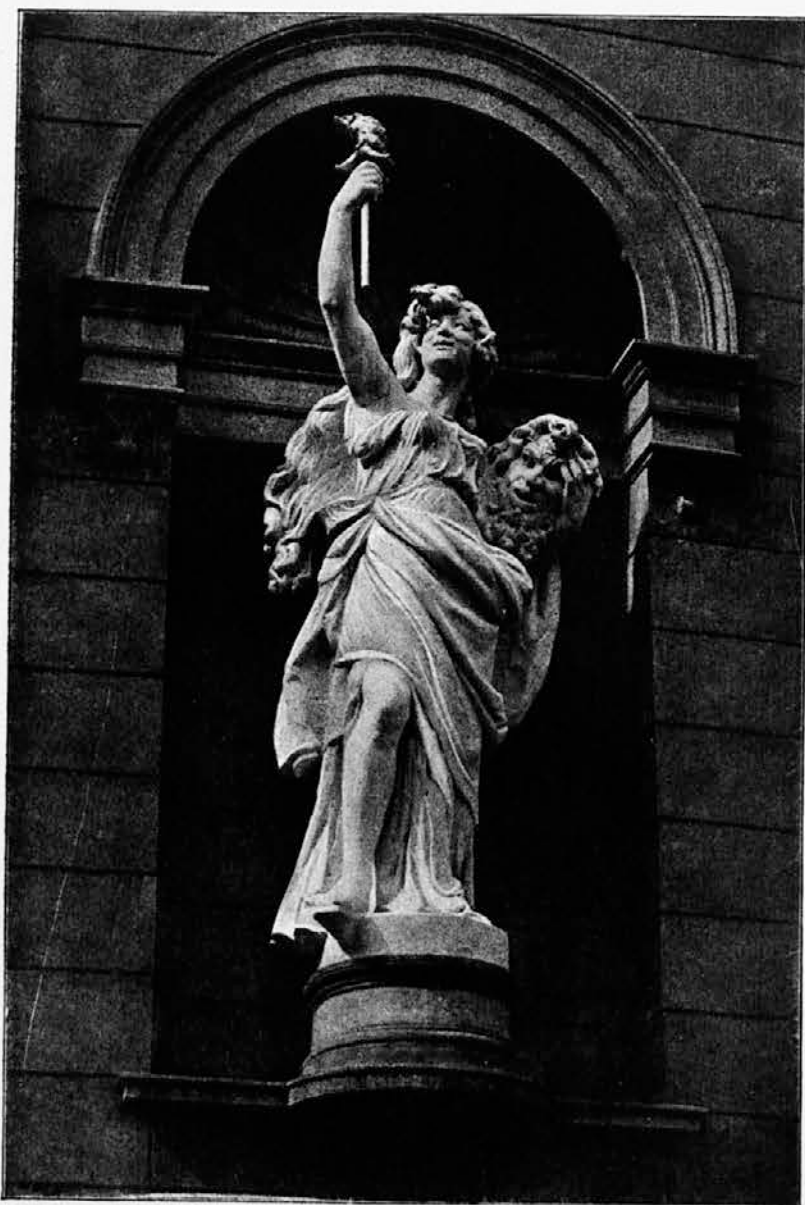
»Platno ji odpade, gódec pa po valčkih
zre in prisluškuje, k nji se približuje.«

Vsa podoba, kakor tudi pesem so tipični proizvodi časa po zarezi leta 1890. Deva ob vodi z značilnim »zornim« obrazom bidermajerske lepote, povodnji mož, igrajoč na liri, »demonškega« obraza z lepo gojeno brado, vse to združeno v naivni, pohlevni kompoziciji, je nekam »kongenialno« pesmi. In če k tej bedni risbi in pesmi vzporedimo

Simon Ogrin — Marijino kronanje

ilustracijo Janeza Šubica in n. pr. »Ubežnega kralja«, potem vidimo, kako je kvaliteta splošno zdrknila navzdol in kako občutno je padla možnost umetnostne vzgoje občinstva v našem revijalnem svetu. In vendar je prav to leto Dom in Svet povedal, da bo odločneje budil narod slovenski k ljubezni »do lepe grafične umetnosti«. To besedo je

Alojzij Gangel — Komedija — 1894 — Narodno gledališče v Ljubljani

revija tudi držala, o čemer priča veliko število objavljenih podob, med katerimi so tudi pričujoče ilustracije »Umetnosti«. Kdor lista po teh starih letnikih in obuja spomine na prve vtise o umetnosti, ki jih je verjetno dobil še kot otrok prav ob teh folijantih z orumenelim papirjem, se ne more ubraniti vtisa nečesa naivnega, otroškega ter hkrati dobrovoljnega. Posebno še, če si postavi pred oči današnje nazore o umetnosti, o

Alojzij Gangel — Tragedija — 1894 — Narodno gledališče v Ljubljani

ilustraciji, o umetniškem poklicu in stotero drugih sličnih velikih stvari neznanske vrednosti in težine. Estetski nazor starih revij, kako si lepl »Kolikokrat nas tlači, uboge Evine otroke, huda teža življenja; kolikokrat tožimo o bridkostih, da damo duška svojemu srcu; kolikokrat se ozrejo naše oči po stvareh in prizorih, od katerih se takoj zopet obrnejo, ker so nas užalili. In človek, ki ima umno in neumrljivo dušo, dvigne svoj

Ivan Franke — Kitajski motiv — Olje

pogled višje, njegovim duševnim očem se odpira drug svet — lepši, boljši, čistejši; ta svet mu ponuja tolažbe, sreče in zadovoljnosti vsaj za nekoliko časa: ta svet je svet — umetnosti, svet prave domišljije» (DiS, 1891, str. 31 sl.) — piše estet v živi veri in prepričanju. In nato dostavlja na drugem mestu: »Da radi te poveljučujemo, divna moč slikarjeva in radi ti hvalo pojemo, slikarstvo, ki staviš človeku pred oči človeka lepega in veličastnega, ki ga vodiš v cvetočo narodo...« To so lepi, vzvišeni nazori, polni optimizma, drugačni kot n. pr. Mikuževi. Je to idealistična estetika, priznavajoča le tisto umetnost, ki je »vzvišena«, »plemenita«, ki človeka »dviga«, ne pa kakor naturalistična, ki gledalca »ponižuje«. Njen izvor leži daleč v zgodovini estetskega nazora, jasnejše se je formuliral za časa baročnega eklekticizma kakega Bellorija, kasneje pa je dobil še romantične in predvsem nazarenske dodatke. Wolf slika v bistvu nazarensko, enako vsi njegovi epigoni, celo Janez Šubic tako (cerkvena dela). K temu idealističnemu gledanju, pretežno religioznega značaja pa se pridruži še druga plat nazorov, ki so mnogo bolj »pozemeljskega« značaja. To je ljubezen do »cvetoče narode«, dobra, majolična, bidermajerska zahtevnost po ljubkem, šegavem, dobrovoljnem genu. V leposlovju se tedaj pišejo poleg zdravega Kersnikovega realizma (»Kmetška smrt«) razne »sličice iz naroda«, kjer se opisujejo najrazličnejši »vaški« tipi še po vzgledu Jurčičevem. Likovni genre je v bistvu ravno tak, le da je v tisti popolni obliki zrastel na tujem. Pripovedna vsebina mora biti na dlani. Če je žalostna, mora biti žalost razumljivo opisana in če je vesela, šegava, kar je po pravilu življenjskega optimizma zahteva, mora imeti tudi ta stran veselja nezapleteno, razločno podobo. »Mlada seljanka« ima »brdek, zdrav obraz, v katerem se zrcali nedolžno, veselo srce. Takih

Ivan Zajec — Sv. Trojica — 1899

Ivan Zajec — Jutro

Jožef Urbanija — Hanibal pred vratmi — Reljef 1908

Alojzij Progar — Bog Oče

živih slik prav obilno želimo hrvaško-slovenskemu narodu!« — dopolni komentator slike. Pobožni genre »Materino veselje« je opisan celo z verzi:

»en solčni soj, en topel dan
Iz tal izvabi cvet krasan.« itd.

»Pri vaškem brivcu«, »Petero čutove«, ki jih predstavlja pet starih veteranov, to so podobe, ki v glavnem obvladajo okus vsega desetletja in še dolgo čez, že po nastopu impresionistov. Naš človek je ob njih našel vse zadoščenje, izživetje vse svoje fantazije, kakor je po drugi strani našel dovolj utehe v prozi Pavline Pajkove.

In vendar je med podobami tujih slikarjev prevladovala želja po favoriziranju domače umetnosti. Nikdar ne bomo mogli biti dovolj hvaležni Fr. Lampetu, V. Holzu in naposled Josipu Stritarju in Antonu Aškercu za to, kar so dobrega napisali o naši umetnosti.

Ob sliki »Slovenske citrarice« — Ivane Kobilce, omenja pisec razstavo, ki jo je ta slikarica priredila v Ljubljani ob koncu leta 1889. Interantan je odmev te prireditve v tedanji Ljubljani. V svojih spominih piše duhovita in odlična slikarica tole: »Isto leto v decembru sem priredila razstavo svojih del tudi v Ljubljani... Razstava je bila

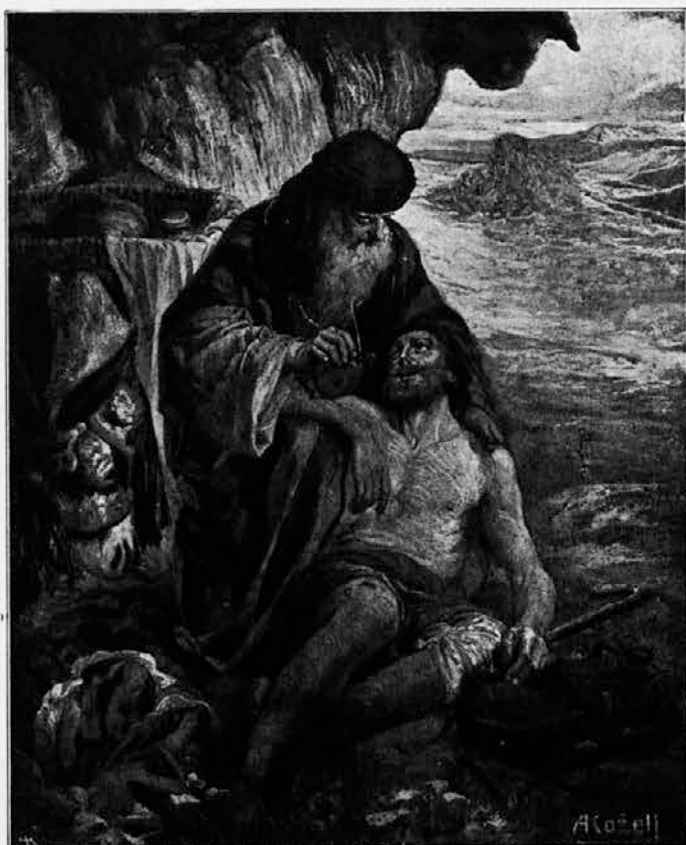

Anton Koželj — K sestri po tolažbo — 1901

Anton Koželj — Postanek

v prvem nadstropju realke in njeni dohodki so bili namenjeni za dijaško kuhinjo. V sa slikarska stojala iz Ljubljane smo takrat zvezekli skupaj na realko, da smo tistih 31 slik postavili nanje.« (ZUZ, III. str. 104.) Ali si moremo danes, ko je velikokrat po več razstav hkrati, živeti v tedanje umetnostne razmere v Ljubljani? In kritika? Vatroslav Holz, ta neumorni propagator naše umetnosti, je ob tej priliki načel problem razstavljanja slik. Takole piše: »Toda žal, redko-kedaj se nam pokaže kakšen njih umotvor, kajti da bi naši umetniki, kakor drugod, sistematiški razstavljali vsako posamično sliko svojo, predno jo odpošljejo na določeno mesto, to v nas ni običajno; kamoli da bi ta ali oni priredil skupno razstavo zbranih svojih del.« (Zvon, 1890, X, 54.) In Zgodnja Danica je opazila na golih rokah portretov tudi sledove nedostojnosti, tako vsaj pripoveduje Kobilica (Spomini). Časi, ko je torej razstava pomenila posebnost, kakršne naš narod ni vajen, so bili umetnosti v resnici odtujeni, in čeprav se n. pr. urednik DiS-a trudi, da bi v našem občinstvu vzbudil veselje do umetnosti, se še najdejo-ljudje, ki jim ta stvar ne ugaja. V VIII. l. (1895), str. 96 toži: »Dasi se trudimo za slike z veseljem, vendar nam kane v kupo žalost tedaj, kadar vidimo, kako načini še malo cenijo in umevajo umetne proizvode. Semtertje naletimo na tako nevednost, drugodi. celó na nekako ponosno zaničevanje slikovitega dela v našem listu, kakor bi se delale slike prav tako, kakor ribniška rešeta, če ne lože in ceneje.« Globlje je to nepoznanje umetnosti v našem narodu dojel Josip Stritar.

Anton Koželj — Usmiljeni samaritan

V članku »Nekaj o naši umetnosti« (Zvon, XIV, 1894, 505 sl.) postavlja problem na socialno, družabno plat. »Da more narod gojiti slikarstvo in plastiko, treba mu je neke splošne imovitosti: ti dvé umetnosti nista skromni deklici; to sta neki gospodični, ki hočeta sijajno življenje in sosebno drago opravo.« In podobno načjenja A. Aškerc vprašanje odnosa občinstva do umetnika spričo »Razstave Germovih slik« (Zvon, 1898, str. 636 sl.): »Umetnik pa mora živeti! In čim večji umetnik je, tem večje potrebe ima in tudi zasluži, da ima svojo eksistenco popolnoma utrjeno. Samo ako je gmotno nezavisen, dela, kar sam hoče, k čemur ga sili njegov genij. Po naročilih pa dela navadno le — rokodelec... Slovenskemu umetniku torej pogled v bodočnost ni baš mikaven, ni vabljev in ne vzpodbuden.« — Misli, ki so že povsem sodobne in v pojmovanju umetniškega nadčloveka pri mlajših umetnostnih generacijah morda že celo nekoliko zastarele. Pravilno pa je Aškerčevo prerokovanje o temni bodočnosti slovenske umetnosti. Generacija impresionistov je prva morala odvaliti težko skalo nerazumevanja in zaostalosti s poti.

Razstava Ivane Kobilice je bil v našem tedanjem umetnostnem življenju le intermezzo, le odmev iz zunanjega sveta, kjer so v umetnostnih središčih cvetele lepe umetnosti v nam neznanem občudovanju in spoštovanju. Tedaj je evropsko umetnostno torišče združevalo skoro vse umetnostne družine, naša Šubica sta našla kruh in priznanje v tujini od Aten do Pariza (Jurij), Ažbe je živel v Monakovem in tudi Ivana

Jos. Germ — Žalujoča deklica — 1891

Anton Gvajc — Zapuščena pevka — 1893

Franc Levičnik — Portret

Kobilica je kakor metulj poletavala od cveta na cvet. Umetnost je v splošnem blagostanju in neskaljenem miru zajemala vedno širše plasti in to brez razlike narodov in določenih umetnostnih središč. Kobilica je razstavila v Salonu svoje »Poletje« in »Likarice« in njeno delo je bilo izbrano izmed 2800 ponujenih slik. Sliki sta kasneje potovali z ene evropske razstave na drugo. Umetniško življenje je bilo nekam patriarhalno, v oblikah lepih navad, občudovanja velikih sodobnikov itd. Čudovito opisuje naša Ivana svoje poznanje s Puvis de Chavannes — »O, kako smo ga spoštovali! Vsako jutro smo se nagrmadili v njegovi predsobi, samo da smo ga videli. Bil je tako lep, ko je zjutraj v svoji beli spalni suknji stopil med nas. In tedaj mu je eden prinesel čevlje izpred vrat, drugi suknjo itd.; tako so mu stregli, da je bilo kar ganljivo. Kakor za boga so ga imeli, vse je utihnilo kakor v cerkvi, če se je on oglasil v naš razgovor.« (ZUZ, III, str. 107.)

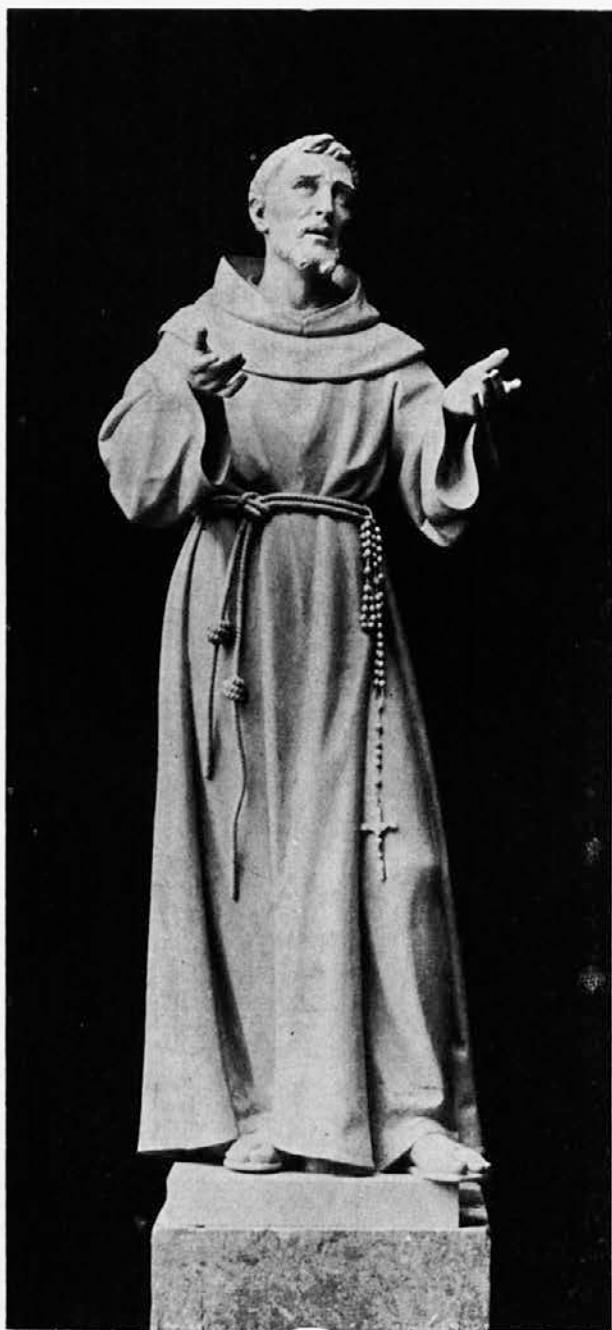
Tako je bilo umetniško življenje v širokem svetu. Vendar, ali je bilo v resnici tako, polno sonca? Že leta 1890., ko je pri nas čas neznanske teme v likovnem umetnostnem svetu, je umrl zapuščen, strit od demona blaznosti veliki Brabantec Vincenc van Gogh, potem ko je na zadnji podobi naslikal težko, zoreče žitno polje pod temnim viharim nebom z jato krokarjev. Temne slutnje novega stoletja! Daleč pod svetom blesteče svilene lepote priznane, svetovljanske umetnosti, je rasel nov svet francoskih protagonistov, — nepriznan, tuj, boreč se s pomanjkanjem. In da se vrnemo v domovino! Vse povedo stereotipni zapiski: »Naši slikarji in kiparji so izdelovali navadna dela, največ za cerkve svete podobe in za posameznike portrete.« Med umetniki se omenjajo:

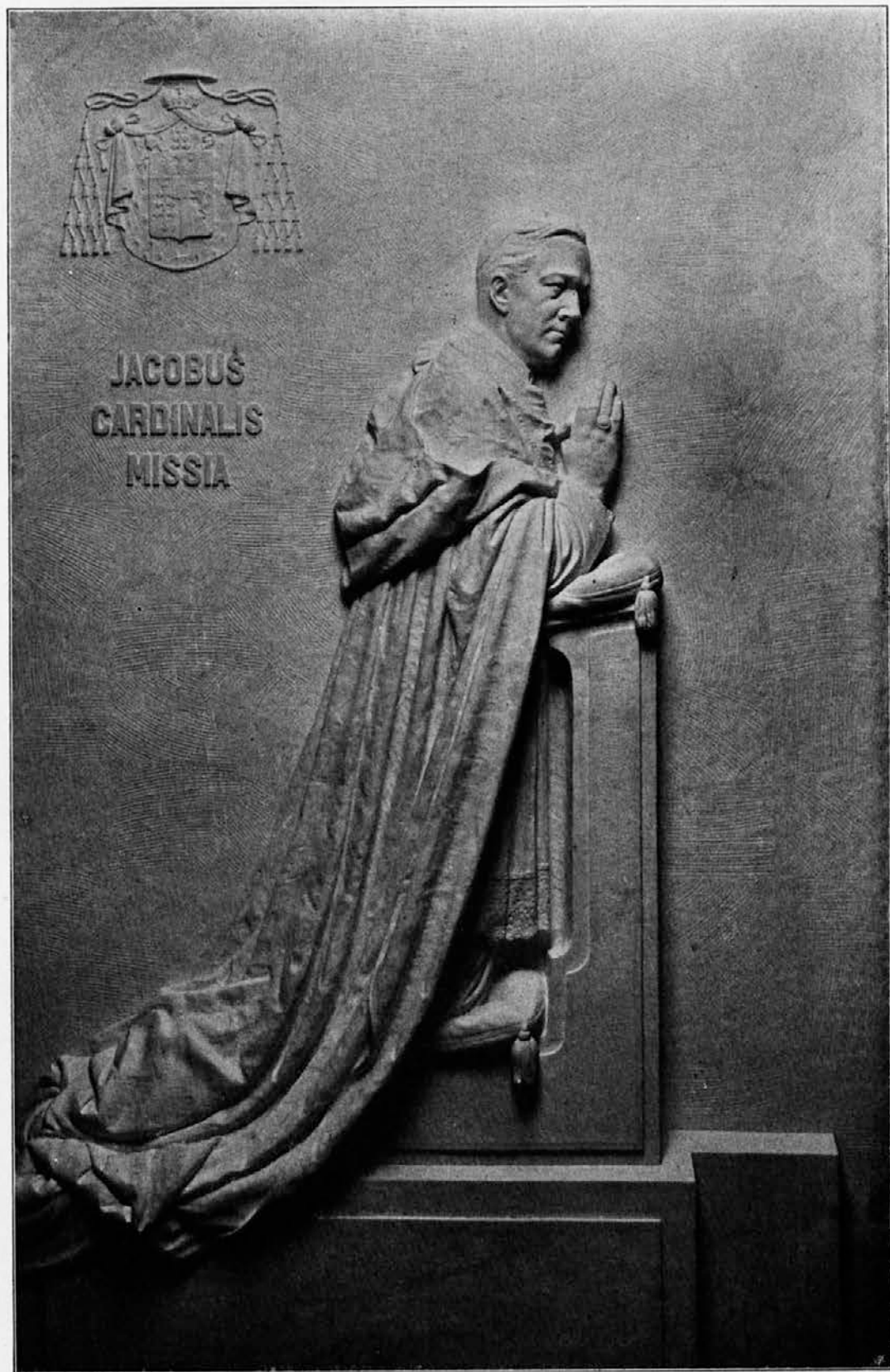
Jos. Germ — Podoba slikarja Janeza Wolfa

L. Grilc, S. Ogrin, Iv. Gosar, J. Dekleva, Vek. Progar. To je bilo zapisano leta 1894. (DiS. VII, 1894, str. 31.), štiri leta po van Goghovi smrti.

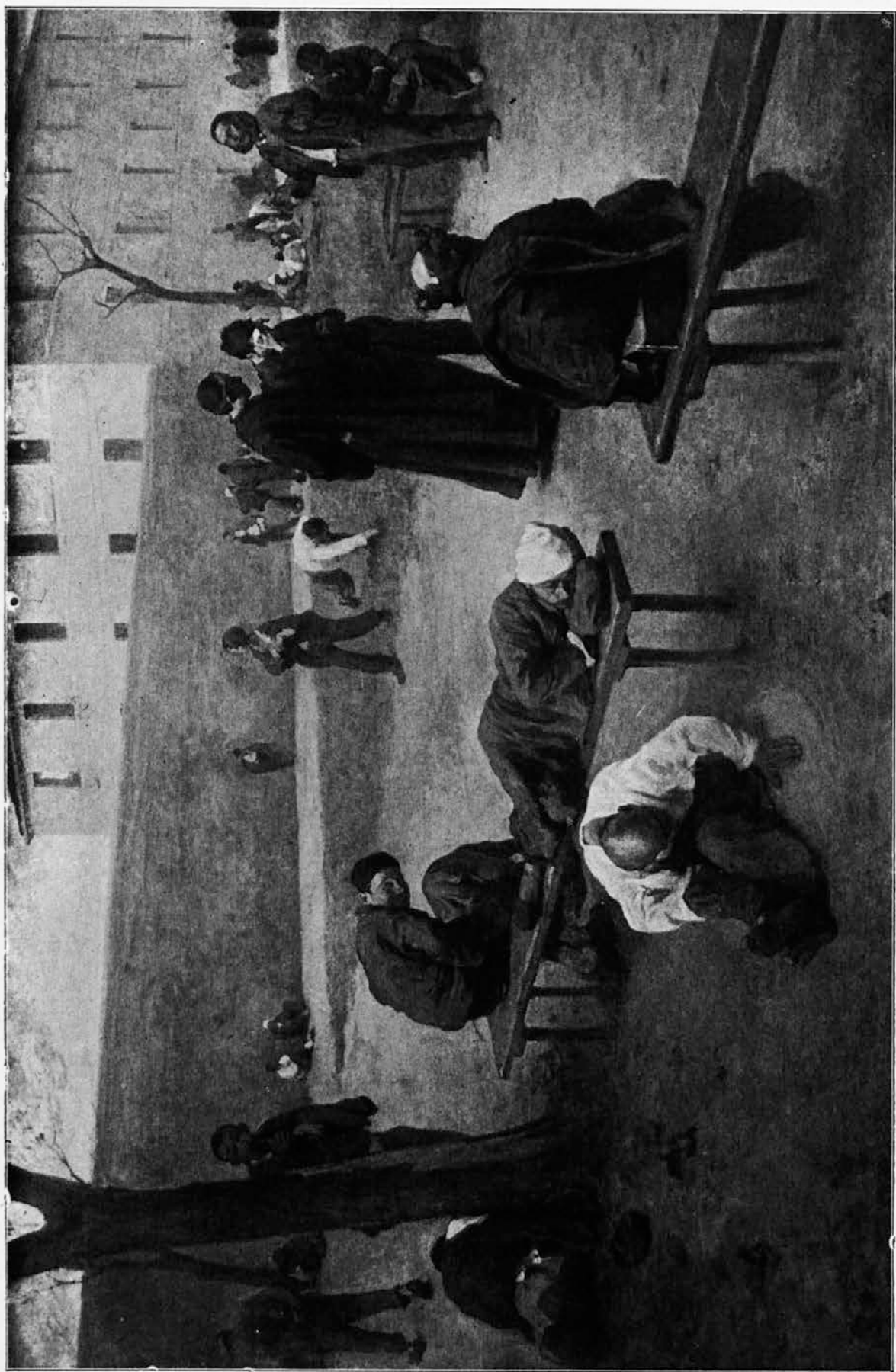
Leta 1891. je Jos. Germ naslikal »Zalujočo deklico«. Deklica v črni, žalni obleki, kleči sama v cerkvi, na blede obraz ji pada snop luči. Ne glede na to, da Germ ni znal risati, da kažejo figura in prizorišče začetniške napake, je vendar snov slike polnokrvna v stilu tedanjega okusa. Gre za povest, za »globljo vsebino« podobe. Sirota, zapuščena od vseh, si išče tolažbe v cerkvi, ki ji edina more dati tolažbe. Še zgovornejša je »Zapuščena pevka« Antona Gvajca (1893). Komentar slike (DiS, 1893, str. 96) nam pove solzavo zgodbo o ubogi pevki; ki si je čez dan služila s petjem svoj kruh, zvečer pa nima kraja, kamor bi položila trudno glavo. »Nebu toži svojo revo«. In v resnici jo je naslikal slikar, ko si tožeča teatralično polaga na glavo desnico, noč je, luna — kaj hočemo še več! Kako preseva skozi vsebino teh podob tedanja romantična proza Pavline Pajkove, pa tudi drugih! Le da je genre proze širši, mnogovrstnejši, da ponekod že celo moderen. Kakor na naših slikah, tako imajo tudi junaki Pajkove neprestano »solze v očeh«, vrstijo se »tužni prizori«, nastopa »sivalasi župnik« (»Judite«) kot simbol dobrega, nihilisti, celo Schopenhauerjeva knjiga, naposled revolver in happy end. Čudna romantika, polna nabreklih idej, a naivne kompozicije in pohlevne, v določeni smoter nakazane vsebine. Utilitaristična umetnost zavita za današnjo dobo v neužitno obleko. Kako posebnostna čustva prevevajo srca mladih inteligentov, ki jih usoda »vrže« med družčino aristokratov! »Infernalne« zgodbe, polne barones, ciničnih ritmjostrav, lepih tenorjev, pagat ultima, da celo bengaličnega ognja. »Cinik«, to je beseda, ki nikdar ne zgreši svojega cilja. Ta podoba, ki je le nekoliko bolj pestra in iznajdljivejša kakor proizvodi naših slikarjev, čemur pa odpomorejo genri tujih slikarjev, bi ne bila popolna, če bi ne omenili naturalističnega romana, ki se je tudi s prahom in škandalom »uveljavil« v našem leposlovju. Bil je rezultat naturalističnega branja; saj vendar zalotimo bivšo tobačno delavko (Govekar: »V krvi«) sedečo na otomani in čitajočo Zolajevo Nano, ne pa življenje. In zato je človeku mučno pri srcu in okusu, ko spozna, da glavni junak »v svoji elegantni z najbogatejšim komfortom opremljeni pisarnici sedeč in fino vonjajočo smodko pušeč«, ni postava iz krvi in mesa, marveč

France Pengov
Sv. Frančišek Asiški — 1912

Alojzij Repič — Nagrobni spomenik

Gian Lorenzo Bernini — Ekstaza sv. Terezije — Olje 1647 — Cerkev S. Maria d. Vittoria v Rimu

papirnata lutka, ki jih na kaki petdeseti strani povesti že preti večkratni zakonolom. Da, prav zakonolom je osrednja poanta povesti. In kakšne so žene? Ob naturalistične poteze se pridružijo še novi elementi dekadenca (»Dekadenca nova literarna smer«) in neke beremo o smehljaju teh demonskih bitij »kipnega vilinskovitkega« stasu sledeče vrstice: »Krog malih, makovordečih, fino zaokroženih ustnic se ji je zazibal za nekaj trenutkov vprav demonski, diabolski hudoben nasmeh« (»Kam plovemo«, Zvon, 1897). Kako čustvuje družba? Evo primerov: »Entre nous povedano, ni li velik škandal ... taka zaroka?! »Pardon ... tisočkrat pardon, milostljiva, toda moj princip je: v ekstravaganci je užitek!« itd. itd. Seveda je vsa ta literatura mišljena resno in kot kritika družbe ter njene morale, vendar nikoli ne vaš, kje se neha pisatelj-kritik in začne pisatelj-amater, kje se dejanja meščanske družbe obsojajo in kje se jih prijazno, tako malo z zanimanjem obravnava. In prav tu je tista točka, katero je Ivan Cankar, ki je hotel enovito, prežeto in odkritosrčno literaturo, napadal z vso brezobzirnostjo.

Razumljivo je, da inteligenca in meščani, ki so prebirali »atavistično, »modernistično«, romantično literaturo niso poznali nikakih višjih želja tudi v likovnem ustvarjanju, oziroma pravilneje, da je tako branje rodilo tudi enako likovno umetnost. Široka množica je ležala v negibnem spanju in se je pač zadovoljevala z barvastimi in enobarvnimi reprodukcijami različnih žurnalov že preizkušene snovi in vsebine. Izobraženci, tisti, ki so spoznali potrebo po domači likovni umetnosti in katerih nekatera imena sem omenjal že spredaj, pa so gojili neko tiho, tiho željo. Veseli so bili sicer ponižne rasti naše umetnosti, toda — na srcu jim je počivala velika ideja, ideja zgodovinske umetnosti. Tudi v našem leposlovju bi mogli najti paralelo v volji, da se oblikuje zgodovina naših dedov v epično umetnostno podobo. Med raznimi poizkusi Bogdana Veneda in Faturjeve je F. Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem« prvo in edino kvalitetno delo te vrste. Z zgodovinskim slikarstvom pa so stale stvari neprimerno slabše. Revije (Dom in svet, Slovan) so polne Matejkovih, Brožikovih, Vereščaginovih, Makartovih in drugih reprodukcij, naši umetniki pa tega nočejo in ne morejo razumeti. Anton Aškerc že leta 1898. v Zvonu našteva snovi, ki naj bi jih naša umetnost obdelovala in sicer v prvi vrsti »slike iz naše zgodovine« z raznimi motivi za »historijske« slike (str. 636, 637). Prav tako pa tudi urednik DiS-a dr. E. Lampe (in pred njim Fr. Lampe) ne more ob razstavi impresionistov zamolčati svojega negotovanja nad »brezsnovno« umetnostjo. Ob priliki II. Umetniške razstave napiše: »Pogrešali smo večinoma domorodnih in višjekulturnih idej« (DiS, 1902, XV, 695) — to je zgodovinskih snovi. To mnenje pa je bilo seveda že anahronizem, ker z impresionisti v začetku 20. stoletja nastopi nov umetnostni rod, ki je dvignil nivo slovenske umetnosti kvalitetno do tako visoke stopnje, kakršne nismo poznali od baročne dobe sem. Zgodovinsko slikarstvo je tedaj v tem času že fikcija, ki bi ne bila v stanu naš? umetnosti, ki je itak doslej životarila, prinesiti ničesar. Sicer pa ležijo vzroki nerazcveta kake panoge v zgodovini umetnosti globlje kakor pa v željah naprednih posameznikov ali nerazumevanju umetnikov. Če bi iskali pravi vzrok, bi ga našli nemara v pomanjkanju umetnostne tradicije.

Nastop impresionistov. Ni bil nenaden, kakor bi kdo utegnil misliti, če bere teoretične razprave o umetnosti. Posamezni primeri podob porazgubljenih med reprodukcijami DiS-a gredo precej daleč nazaj. Že leta 1894. je objavil Iv. Grohar »Južino ob košnji v planinah« (str. 409), kmalu nato se pojavijo tudi vinjete M. Jame. Isto leto kakor Grohar pa sta objavljena kipa »Tragedija« in »Komedija«, delo A. I. G. Angla. Ta kipar, o katerem vemo prav za prav mnogo premalo, kakor je vredna njegova umetnost, spada med edine svetle momente, v tem desetletju pred začetkom novega stoletja. Zanimivo je, da je užival nesporno priznanje tudi med našo tedanjjo javnostjo. Celo Stritar v Zvonu (l. 1894, 1896) opozarja rojake na ta izraziti kiparski talent. Počasi si novi rod osvaja trdno zemljo, počasi se med poplavo Medvedovih in Aškercovih kasnejših pesmi opažajo čudovite rime Ketteja, Murna, Župančiča, počasi se oglasi Trošan-Cankar. Revije napolni polagoma novi rod, zlasti kar se tiče leposlovja. Likovna umetnost pa se mora še boriti s starimi predsodki. Zanimive so ilustracije »Slovana«. Ne Jakopič, Sternen in drugi, marveč Magolič — poleg Makarta in drugih — polni zvezke s svojo umetnostjo. Zakaj? Komentator podob nam to razloži takole:

Karel Václav Klič — Karikatura dr. Valentina Zarnika

»S. Magolič ni nikak secesionist najskrajnejše modne smeri, vendar pa pristaš impresionizma v zmerni stopnji.« (Slovan, 1902-3, str. 201.) »Ljubeznivost značaja, prijazne barve, skrbna risarija in neprisiljenost celote daje Magoličevim slikam trajno vrednost« (str. 395). »Magolič hodi nekako srednjo pot med najnovejšo in starejšo slikarsko smerjo; njegove slike niso niti »izlizane« niti preveč pastozne; poleg tega so vedno skrbno risane in izvršene resnično po naravi« (Slovan, 1906-7, V, str. 32). Da, prav ta srednja pot je bila odločilna za estetsko kvaliteto umetnosti. To je hotela tista množica, ki je desetletja živelale ob genreu in ki je stoletnico rojstva svojega največjega sinu — Prešerna — praznovala še vedno v dobrem solidnem slogu:

»V soboto, dne 1. grudna zvečer so priredila narodna društva po mestu slavnostno bakljado. Mesto je bilo ponekod v zastavah, svirala je meščanska godba. Po bakljadi je bil komers v Sokolovi dvorani »Narodnega doma« (DiS, 1900, XII.). Ko bi mogli ogoljufati usodo, bi nemara z isto slavnostjo odpravili s sveta »novok«, »moderno« umetnost. Tako pa so jo skušali le kompromitirati. Ne bom ponavljal že tolikokrat opisanih polemik ob pojavu in razvoju impresionistične umetnosti. Kritika je povsem podobna polemiki ob Cankarjevih knjigah: »Blesteč slog, čudovit jezik — toda! N. pr. »Za pametne ta knjiga (namreč »Knjiga za lahkomišelnje ljudi«) ni,« — pod to oceno pa je kakor v zasmeh poročilo o Rozi Jelodvorski »lepi povesti za mladino« (DiS, 1902, XV.). Isto se je pisalo o impresionistih. Naj navedem kritiko v

»Slovanu« (l. 1909., str. 226): »Osnutkov, jedva označenih skic, le slikarju zanimivih študij in eksperimentalnih domačih nalog ne kupi nihče. Tudi »slike«, ki jih moreš uživati šele v razdalji 6—8 korakov, ne more uporabiti niti največji salon. Prodati se morejo le dovršene slike jasnih kontur in razumljive vsebine.«

Razumljiva vsebina je genre. In tega zahteva publika, čeprav je že v »zarji novega stoletja«. Toda vitalni impresionizem je strl okove malomeščanskega pojmovanja umetnosti in naša Moderna je našla pot iz slepe ulice v široke kolovoze življenja.

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Jubilejna razstava Matije Jame. Meseca januarja smo se spomnili 70letnega enega naših največjih slikarjev, akademika Matije Jame. Ta proslava častitljivega jubileja tedaj ni bila taka, kakor bi si jo želeli in kakor bi jo jubilar zaslužil, zato je Narodna galerija čutila notranjo dolžnost, da priredi vsaj nujno jubilejno razstavo njegovih, v Ljubljanski pokrajini se nahajajočih del, ki naj pokažejo ves razvoj njegovega čopiča od prvih študij na slikarski šoli do današnjega dne, ko slavjenec, član naše Akademije, še vedno v polnosti svojih sil ustvarja nove vrednote. Zato je za to jubilejno razstavo velado veliko zanimanje ter se je otvoritve v nedeljo 26. IV. dopoldne udeležilo mnogo izbranega občinstva, med katerimi smo videli zastopnika Visokega Komisarja viceprefekta Davida, predsednika EIAR-ja Madorija, predsednika občine Ljubljane dr. Adlešiča, rektorja univerze prof. dr. M. Kosa, predsednika Galerije dr. Windischerja, predsednika umetniškega razreda Akademije pisatelja F. S. Finžgarja, akademika pesnika Otona Zupančiča, zastopnika advokatske in notarske zbornice dr. Šviglja, ravnatelja kult. oddelka ljubljanske občine dr. Pretnarja, mnogo odličnih kulturnih delavcev, družino slovenskih slikarjev s predsednikom Društva slovenskih umetnikov prof. Šantlom na čelu, ter mnogo občinstva, ljubiteljev slovenske umetnosti.

Pred tako izbranim občinstvom je spregovoril predsednik Narodne galerije dr. Windischer, ki je med drugim dejal, da je kot predsednik N. G. dal svoj čas iniciativo, naj bi se priredila v Ljubljani spričo 50letnega dela naših mojstrov impresionistov primerjalna razstava še živečih mojstrov Jakopiča, Jame, Sternena in Vesela, toda pod silo razmer se to ni izvršilo. 70letni jubilej najmlajšega med temi mojstri, akademika Jame, pa je dal N. G. — ne da bi opustila postavljeni maksimalni program — pobudo za retrospektivno razstavo njegovih del v opombo in počastitev njegovega jubileja. N. G. je prepričana, da je s to prireditvijo ustregla vsem prijateljem umetnosti ter želi, da doživi pričujoča razstava tisti odlični uspeh, ki ga zasluži po veliki resnični vrednosti številnih umetnin, zbranih po intencijah mojstra samega za to priliko z veliko prizadevnostjo ravnatelja Zormana in umetnostnega zgodovinarja prof. dr. Šijanca. Nato je prisrčno pozdravil osebno navzočega jubilarja ter izrazil zadovoljnost, da je na njegovo prošnjo prevzel jubilarntov sošolec in tovariš v Akademiji, pisatelj

Finžgar, uvodno besedo, za kar se mu zahvaljuje in ga pozdravlja. Zahvaljuje se tudi vsem lastnikom Jamovih slik, ki so jih z ljubeznijo prepustili za to razstavo. Ob koncu pa se je spomnil tudi 33letnice Jakopičevega paviljona, ki budi v nas spoštovanje že zaradi tega, ker je tesno povezan z delom in trudom, z veseljem in žalostjo našega žlahtnega impresionističnega rodu, edinstvenega v veličastnem skupnem opusu. Jama pa je tisti, ki je v teh prostorih razstavil doslej največ svojih del. S pozdravom imenoma zastopnikov oblasti ter z zahvalo obiskovalcev je končal svoj otvoritveni pozdrav.

Potem je povzel besedo akademik pisatelj F. S. Finžgar, ki je omenil, da z veseljem govori danes za uvod — ne vodstvo — v razstavo svojega sošolca iz nižje gimnazije, Ljubljančana Jame, s katerim sedaj zopet tovarišuje v Akademiji. Prepričan je, da je to slavje vsaj na zunaj vse preskromno, kakor pa bi smelo biti, ter se pri tem spominja ogromnega dela slovenskih kulturnih delavcev, ki so med svojim delom ovirani in prezirani hodili svoj križev pot za svoj poklic in za kulturno samobitnost svojega naroda. »Bridkosti in truda je bilo mnogo, preden smo učkali, da naši vrhovi — umetniki besede — že govorijo v prevodih vsej Evropi. Upodablajoči umetnik ima to srečo, da ga brez prevodov umejo vsi narodi, čeprav tudi njegovo delo govori jezik slovenskega duha in srca. Zivo se spominjam ocene, ko so naši z Jamo vred razstavili v Secesiji na Dunaju leta 1904. Strogi kritik tuje narodnosti je priznal mlade slovenske umetnike, češ da so ti talenti sicer sodobni, občeločloveški, toda iz vseh slik vendar diha vonj po naši zemlji, sije luč našega sonca. Zato je tudi vsak pravi umetnik vedna afirmacija, priča slovenske zemlje in rodu, če je resnično zakoreninjen v svoji domovini. Naj ustvarja kar koli in kjer koli, ne more zatajiti, iz katere zemlje vro sokovi v njegove žile. Povsod priznana njegova dela visijo po raznih galerijah in zasebnih hišah. Prepotoval je mnogo sveta, povsod delal, povsod ustvarjal. Na stara leta pa ga je spet trdno priklenila nase rodna zemlja. In veljavna sodba trdi, da se je prav tu s čisto svojiskim talentom popel kot umetnik do svojega najvišjega vrha.

Da bi počastila njegov sedemdesetletni jubilej, je Narodna galerija zbrala nekaj njegovih del od začetka do danes. Kako bi v teh časih zmogla več? Kakor je Gregorčič zapisal o sebi pri zbirki pesmi: Poet leži po svetu razmetan — moramo reči, da o našem jubili-

Matija Jama — Žene pulijo lan

lantu velja to stokrat bolj. Pa, kakor je Gregorčič zapisal o sebi: Kdor pregleda te, spozna mu glavo in srce — lahko rečemo o umetniku Jami: že samo tu zbrano delo zadostno priča, kako je doživljal, s čopičem zajel in nam razodel vse skrivnostne lepote narave, ki jih zazna le oko resničnega umetnika.

Zato mu iskreno čestitamo, da je tako plodovito in s tako odličnim uspehom prehodil svojo dosedanjo dolgo življenjsko pot. S toplim srcem ga zahvalimo za njegovo delo, ki je njegova čast in naša čast.

Bog ga ohrani v zdravju in delu do skrajnih usojenih mej za umetnost in za narod tako dragocenega življenja!

Nato je še v imenu tovarišev slikarjev spregovoril predsednik Društva slovenskih likovnih umetnikov prof. S. Santel, ki mu je izrekel čestitke, polne tovariškega ponosa in zadoščenja ob življenjskem delu slovenskega slikarja, katerega razvoj nam kaže redko doslednost, ki je sad sodelovanja prirojene zmogljivosti in pridobljene sposobnosti, vestnega šolanja in vzgledne marljivosti, a tudi sinteze najboljših dognanj njegove dobe ter je izraz značilnega slovenskega čutenja.

Tako je bila odprta jubilejna razstava Matije Jame. Razstavljenih je bilo 172 del od najstarejših do najnovejših podob. Tako je bil prikazan ves umetnikov razvoj — le žal, da zaradi razmer nekatera važna dela niso bila dosegljiva. Razstavo sta uredila ravnatelj Zorman in prof. dr. Sijanec, ki je napisal tudi v Jamov

katalog lepo študijo o mojstru. Katalog sam s številnimi reprodukcijami in Sijančevim uvodom predstavlja posebno knjižno vrednost.

Narodni galeriji smo hvaležni za pomembno prireditvev, ker z njo ni počastila samo jubilara Matijo Jama, temveč nam je tudi s tem pokazala, da je naša umetnost na zavidanja vredni evropski višini. Zelimo podobno razstavo še ostalih naših mojstrov — impresionistov!

Razstava je imela lep uspeh in pozornost.

Za tisk se pripravlja monumentalna knjiga: Slovenski slikarji. V knjigi bodo zastopani vsi slovenski slikarji od Jelovška do najmlajših — vsak umetnik bo zastopan z eno celostransko barvno reprodukcijo in do šest črnih. Uredništvo knjige je v rokah vseuč. prof. dr. Steléta. Tisk: Ljudska tiskarna v Ljubljani.

V galeriji Obersnel je bila razstava za veliko noč sledečih umetnikov: M. Gasparija, S. Santla, H. Smrekarja, Ivana Sajovica. Razstavljenih je bilo petdeset del. Bila je okusno aranžirana in je imela lep tako moralen, kakor gmoten uspeh. Viden napredek je zlasti pokazal kipar Ivan Sajevec v portretih.

Naš rojak slikar Albert Sirk je za veliko noč odprl že drugo razstavo svojih del. To pot

Francè Goršè — Zveličar vstaja — 1942

razstavlja v Zaječarju. Srbski časopisi zelo pohvalno pišejo o umetnikovih delih. Razstava je bila odprta pred predstavniki nemške vojske, mestnega zastopstva in številnega občinstva. Uvodno besedo je imel prosvetni inspektor Vojislav Branković, ki je poudaril, da taka razstava izpolnjuje velik primanjkljaj, ki ga mesto že dolgo čuti. Sirk je razstavil številne slike, med katerimi so najboljše velike krajine Timočke Krajine; poleg tega je pa tudi mnogo del v olju in akvarelu in drugih slik. Obiskovalci so najbolj občudovali krajine: Vrška Čuka, Ulice v Zaječaru, Rtanj, Kraljevica, Timok in druge. Razstava bo pritejena tudi po drugih večjih mestih Timočke Krajine. Ljudje so prav z zanimanjem šli gledat slike in posebno šol-

ska mladina je občudovala umetniška dela. Razstava je bila v Zaječarju odprta deset dni.

Ob zaključku razstave Goršè-Maleš je pokazal kipar Francè Goršè ob veliki udeležbi občinstva na razstavi v Jakopičevem paviljonu v nedeljo 5. jun. 1942, kako nastane plastični portret. Kipar si je izmed gledalcev izbral model (damo) — najprej obrazložil njeno karakteristiko, nato pa v pičlih 40 minutah v veliko zadovoljstvo prisotnih skoro dovršil portret v glini.

Umetnik je prisotnim ob delu med drugim povedal tudi to-le: »Na značaj fiziognomije močno vpliva delo, s katerim se človek ukvarja. Tako imata n. pr. ročni delavec in težak povsem drugačen značaj obraza, kakor ga ima duševni delavec. Na značaj fiziognomije vpliva tudi hrana, katero uživa in kraj in podnebje njegovega bivanja. Različen je značaj človeka, ki živi v visokih hribih od človeka, ki živi v ravninah; različen od onega, ki živi v mestu ali pa na deželi. Tako so se razvili v raznih okolnostih različni tipi ljudi, ki jih lahko opazimo že na prvi pogled.«

V galeriji Obersnel je otvoril slikar Rajko Slapernik razstavo svojih del 1. julija 1942. Razstavil je krajine, zatišja, figuralne kompozicije in nekaj portretov. Po slikarjevi izjavi ima poseben način slikanja. — »Tako delata tudi italijanska slikarja de Chirico in Marussig (ta je že umrl pred sedmimi leti!) in Hrvat Hegedušić.« — Na razstavi je viden lep napredek slikarja.

Kipar Nikolaj Pirnat je 1. julija priredil v spodnjih prostorih galerije Obersnel razstavo 50. risb, ki so vse nastale prav v zadnjem času. Risbe so vzbudile splošno pozornost — z njimi je ponovno dokazal, da je mojster v risbi, s katerimi bi se ponašali tudi največji narodi.

Prejeli smo ovitke za »Slovenčvo knjižnico« in sicer »Pokojni župnik Kämpens«, »Marianna Sirc«, »Pravljice Božene Némceve« in »V zelenem polju roža«. Vse ovitke je izvršila Jela Wilfanova. Mlada umetnica se je resnično potrudila in rešila svojo nalogo tako iz dekorativnega, vsebinskega, kakor tudi iz umetniškega vidika. Podrobneje se zaenkrat ne bomo pečali s splošno opremo, zlasti nekaterim oprem te knjižnice, ki imajo žal več skupnega z najbolj divjimi indijanaricami in divjim zapadom, kot pa z našim podnebjem in našim človekom. Žalostno je tem bolj, ker ne samo po vsebini, tudi po opremi je slovenska knjiga znana izven naših ozkih meja — pa pade oprema čez noč na nivó, ki nam ne dela časti spričo obilice sposobnih umetnikov in arhitektov. Pri knjigah, ki gredo v takih velikih nakladah med ljudstvo, bi se ne smelo štediti pri honorarju in ilustraciji — ali 30.— ali 60.— lir! Pripominjamo, da smo prejeli z merodajne strani zagotovilo, da se bo gornje upoštevalo — to zagotovilo pozdravljamo in smo prepričani, da bo imela »knjižnica« lepši uspeh, ki ga tudi iskreno želimo.

Hrvatski umetniki na beneški Biennali. Dne 21. junija se je otvorila v Benetkah letošnja Biennale. Ob tej priliki bo odprta tudi obsežna razstava hrvatske umetnosti. Razstavilo je 13 hrvatskih upodabljaljivih umetnikov 56 slik in 9 plastik. Kiparstvo zastopa samo Ivan Meštrovič, ki je razstavil med drugim veliko »Pietà« iz cerkve sv. Marka v Zagrebu in nekatera nova dela. Dalje so zastopani slikarji Josip Račić, Miroslav Kraljevič, E. Vidovič, J. Plančić, A. Mezdjič, Joža Kljakovič, J. Crnbori, B. Bulić, Ivo Režek, Slavko Kopač, Antun Motika in Slavko Šohaj. Razstavo organizirata po naročilu vladnih krogov prof. Vladimir Kirin in prof. Ivo Šrepel.

Razstava sodobne umetnosti v Rimu. »Galleria di Roma« pripravlja razstavo sodobne italijanske umetnosti. Med drugim bodo razstavili svoje umetnine De Chirico, Carrà, Morandi, De Pisis, Martini, Marini in Manzu. Razstavljena bodo predvsem ona dela, ki najznačilneje prikazujejo njihove umetniške vrline.

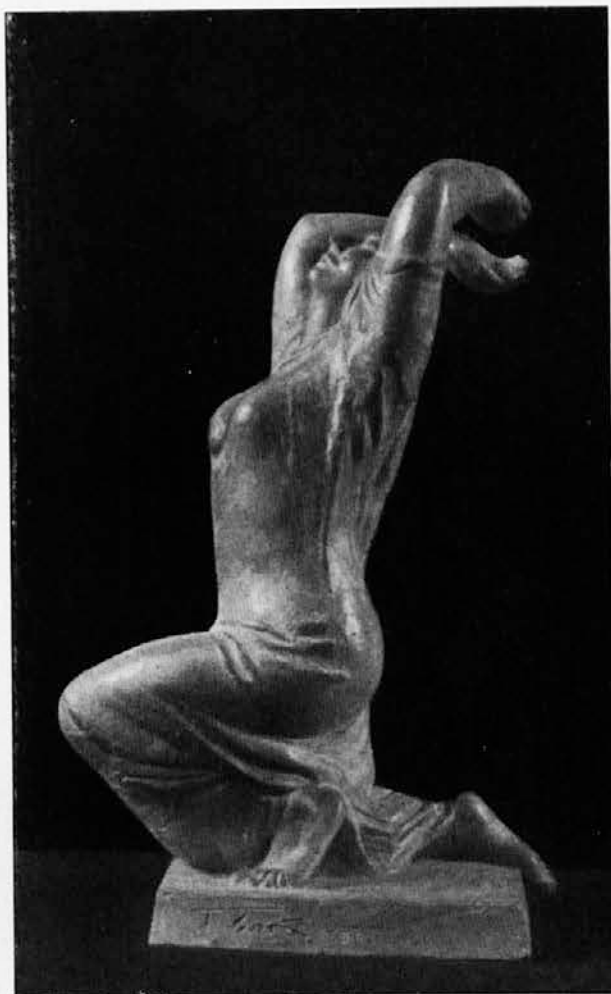
Razstava Putrih-Omersa. V nedeljo 17. maja dopoldne je bila otvorjena v zgornjih prostorih Obersnelove galerije nova umetnostna razstava del kiparja Karla Putriha in slikarja Nikolaja Omerse. Otvoritvi so prisostvovali številni stanovski tovariši in mnogo drugega občinstva.

Razstavo je otvoril slikar Stane Kregar z govorom, ki je v njem dejal med drugim: Članom Neodvisnih, katerim pripadata tovariša Putrih in Omersa, so že mnogokrat očitali pomanjkanje narodnosti, znanja in vrednosti v njihovih delih. Vsaka njihova razstava pa znova dokazuje, da so dela zgrajena iz slovenskega duha. Kipar Putrih je razstavil sedem del, portretov, skic in en akt, slikar Omersa pa 21 olj, portretov, zatišij in raznih drugih motivov.

Kvalitetna razstava je bila okusno aranžirana — mlada umetnika sta žela upravičeno priznanje.

Za dopisne člane akademike italijanske Kraljeve akademije S. Luca so bili imenovani Mino Maccari, Antonio Discovolo, Arturo Tosi in Angelo Landi za razred slikarstva, Arturo Martini za razred kiparstva, Pietro Aschieri in Mario De Renzi za razred arhitekture.

Pesnik Cvetko Golar je imel literarni večer 11. maja v Frančiškanski dvorani v Ljubljani.

Francè Goršè — Magdalena — Žgana glina 1941

Pesnik je prebral nekaj pesmi sam, ostale pa Milan Skrbinšek in Vaclav Deržaj. Pevac Angel Jarc pa je zapel nekaj solo-točk. — Pesnik je želel od navzočih hvaležno in toplo priznanje.

Nova dela Ivana Meštroviča. »Meridiano di Roma« priobčuje članek »Disegni di Ivan Meštrovič«, ki ga je poslal listu Giovanni Ponti. Se-stavek je opremljen z reprodukcijami treh risb in poročevalec pravi o njih: »To so najnovejša dela Ivana Meštroviča, pripravljajni osnutki za plastiko v lesu, ki naj bi pokrivala stene v kapeli ob ograji umetniškovega bivališča v Splitu. Na goli pečini nasproti morju si je veliki kipar postavil rezidenco, ki obsega več poslopij, med njimi tudi s starim materialom zgra-

Francè Goršè — Radovednost
Zgana glina 1942

jeno kapelo. V nji takoj vzbuja pozornost veliko, nad oltarjem viseče leseno razpelo; na stenah bodo razvrščeni prizori iz evangelija. Nekateri že izvršeni bodo razstavljeni v hrvatskem paviljonu na prihodnji beneški Biennali. Zasnovani so z robustno tvorno silovitostjo v jasnih, z veliko izrazno močjo izdelanih reliefih; v njih kaže kipar svoje posebne konstruktivne in skoraj že arhitektonske posebnosti v oblikovanju skupinskih prizorov, kar dosega s preudarnimi in harmoničnimi dispozicijami.«

Po tem uvodnem pojasnilu označuje Ponti nekoliko podrobneje petero Meštrovičevih najnovejših skulpturnih umetnin, s katerimi veliki umetnik, zvest Mantegnovemu gestu: »Ostaja samo to, kar je božanskega, vse drugo je dim,« nadaljuje tisto z višjim religioznim duhom prežeto plastiko, ki je že v cavtatskem mav-

zoleju pokazal tako presenetljive sadove Meštrovičeve umetniške inspiracije in silnega tvornega razmaha.

Ali res samo en procent? V pogovoru s slikarjem Matijo Jamo je napisal poročevalec Slov. Naroda, da je umetnik zadovoljen s številom obiskovalcev. Na vprašanje, ali so se Ljubljanci res tako poboljšali, da obiskujejo številnejše likovne prireditve, smo pa zvedeli, da izražena zadovoljnost le lepo označuje jubilatovo skromnost, ne ustreza pa pričakovanjem in upom prirediteljev umetnostnih razstav, ki morajo le z obiskom kriti stroške takih kulturnih prireditev. Če postavimo, da bi si ogledalo razstavo 700 Ljubljancev (pri čemer šolske skupine niso upoštevane), nam daje to število le en procent vsega mestnega prebivalstva in se torej le vsak stoti meščan

Francè Gorše — Poletje
Zgana glina 1942

zanima za slikarstvo ali plastiko; in s tem enim procentom se morejo pohvaliti v resnici le redki razstavljalci.

Po tem računu stvar ni prerožnata in zato naj bodo te vrstice za vse kulturnejše Ljubljance ostroga in spraševanje.

Mlada slikarica Bara Remec je izdala letos za Ve'iko noč mapo linorezov. Izdaja je bibliofilska in je izšlo le malo število izvodov. Iz teh listov se vidi, da se umetnica še lovi za lastno grafično formo — vendar pa ljubezen do stvari same in pa lirično nastrojenje in pesniško občutje umetnice prevzame gledalca te lepe mape, da ga to skoro ne moti. Ko bo premagala začetne težave in neko neravnost, ki veje iz dosedanjih njenih linorezov, smemo

pričakovati z njenim delom lepo obogatitev slovenske grafike.

Zal je pričujoča mapa, kakor so tudi podobe v njej brez naslovov — to povprečnemu g'edalcu gotovo dela težave. Tisk in oprema sta odlični.

Slikar Henrik Smrekar je pisal v ljubljanskem dnevniku o Ljudski umetnosti, impresionizmu, secesiji in »Vesnanih« — iz zanimivega članka povzemamo to-le:

Napačna bi bila misel, da so »Vesnanje« začeli »izdelovati« ljudsko umetnost šele po programu, ki mu je dal odločno pobudo g. Šantel. Rezultati dokazujejo, da se nekaterih »Vesnanov« program sploh ni prijel. Peruzzi n. pr. se je tako temeljito vtopil v klasično, posebej še grško umetnost, da je bil

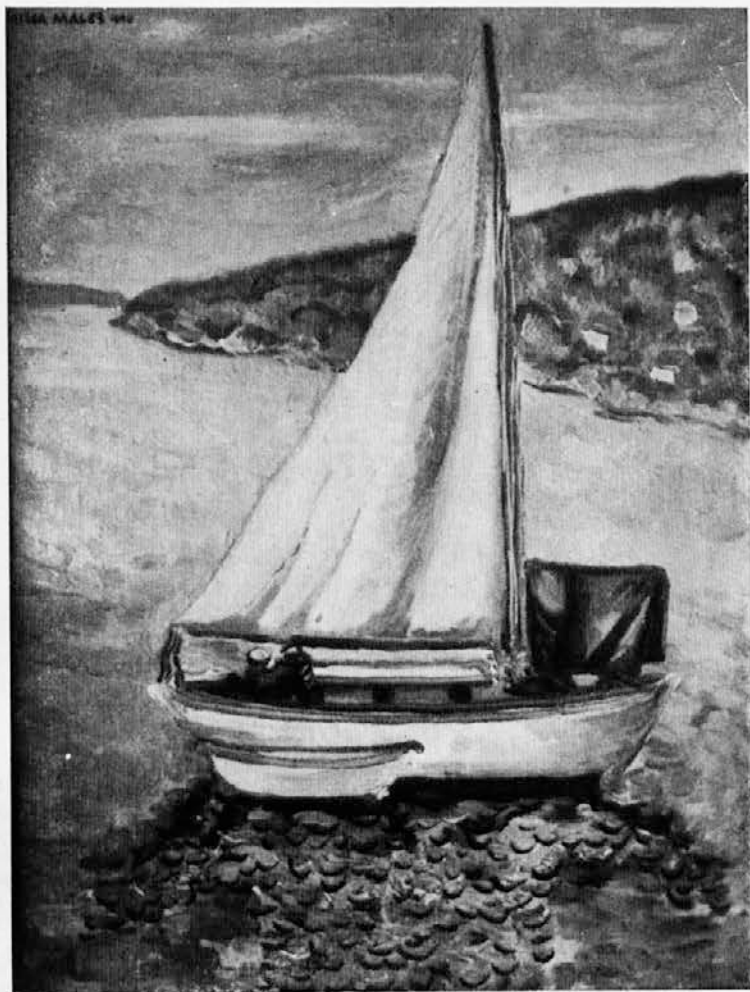

Miha Maleš — Cvetje — Olje 1941

»ljudske samo v priložnostnih karikaturah iz domačega sveta. Šantel n. pr. je bil in ostal bolj za resni folklorist kot pa ljudski umetnik. Birolla, Gaspari, Klemenčič in jaz pa smo bili tako polni vtisov iz otroških let, da smo se skladali s tem programom, preden se je rodil. Bili smo in ostali pravi kmetje ali malomestni kmetiči. Vsak pa se je v svoji smeri razvil, kakršen je pač bil v njem kompleks te prave, srčne rodoljubnosti. Zmotno ali zlobno je, če razglašajo Gasparija za navadnega folklorista, — in to spremljano s krettno prezira ali vsaj omalovaževanja (toliko so nekateri ljudstvu odtujeni!): Gaspari je v resnici najčistejši ljudski pesnik. Birolla je zgotovil »ljudska« v kvintesenca vsega slovenskega, in še danes se ne morem prečuditi, da je on, ki je z

vsem žarom srca gorel za svojo zemljo in umetnost sploh, mogel postati pridobitnik in vklentiti svoje srce v take neusmiljene sponse.

Vsak je šel svojo pot, kamor ga je usmerila otroška doba v zvezi s podvedovanimi lastnostmi in nagljenji njegove duše. Na Birolla je kaj močno vplivala gotika iz najbližjega okolja. Gaspari zajema še danes iz bogatega, neizčrpnega zaklada vernih, živih spominov na rodno Notranjsko. Dolenjec Klemenčič se še danes najbolje počuti med kmečkimi hišami. Dolgo let je bil figuralist, podajal je prizore iz realnega kmečkega življenja. Pač mu domišljija, predstavnost moč ni dopuščala, da ne bi včasih poklical fotografije na pomoč (tako kot je storilo brez skruplov prej in poslej prenekatero slavno slikarsko ime). Jaz,

Miha Maleš — Barka — Olje 1941

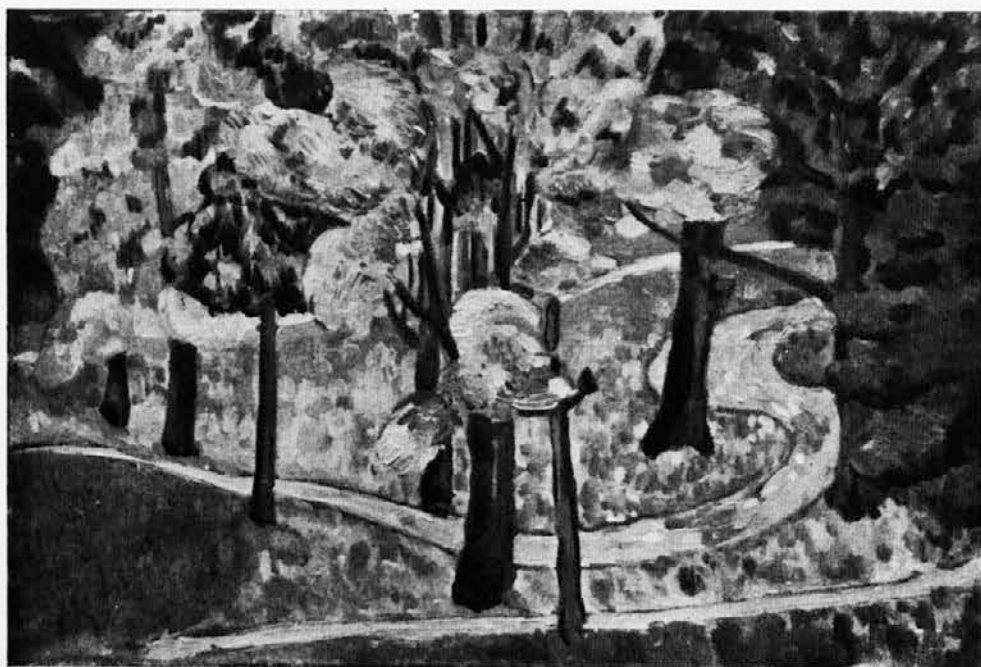
po rodu kmet v mestni srjaci, sem se šest let star smukal med Ižanci in rojaki v Javorju in na Polici, in tudi kot mestna srjaca sem živel le na kmečki periferiji naše Dolge vasi.

Pod besedo »secesija« pa spadata dva pojma. Secesija v kateri koli dobi pomeni ločitev, — upor zoper diktat in teorijo (na pr. šol). Secesija v pozitivnem smislu pa pomeni tisti nesrečni slog, ki smo ga primerjali zapletenim makaronom ali vejam in koreninam; bil je največkrat posledica napačno umevanega in surovo neprečutenega japonizma.

Karel Václav Klíč (1842—1926). Dne 31. maja t. l. je preteklo sto let od rojstva tega znamenitega češkega rojaka, slikarja in karikaturista in du-

hovitega izumitelja raznih načinov tiskarstva, predvsem bakrotiska in tiska na katun, ki spada pravzaprav že v tekstilno industrijo. Po dokončani slikarski akademiji v Pragi se je 1862. leta naselil v Brnu, kjer je pričel izdajati satirični časopis »Veselé listy«, 1867. je karikaturist pri budimpeštanskem listu »Bor-szem Jankoa«, ko se 1869. leta preseli na Dunaj je sočasno ilustrator pri dveh humorističnih listih »Der Floh« in »Humoristische B'ätter«. Ko se preseli 1889. leta v London, je ostal tudi v novem kraju zvest dosedanji panogi umetniškega udejstvovanja z ilustriranjem lista »Puck«.

Svetovno znan je postal l. 1878. z izumom tako imenovane Klíčeve heliogravure (Kličografija), ki je še do danes ena najpopolnejših repro-

Miha Maleš — Poletje v Tivoliju — Olje 1940

dukcijskih metod, ki točno razdeljuje svetlobe in sence in ji je Klič neposredno za tem, z izumom posebnega strgala, pridružil še izum bakrotiska (prim. o tem M. Ambrožič, Vodnikova pratika 1942, str. 74 in sl.).

Posredno je ime tega slavnega češkega mojstra in izumitelja združeno tudi s slovenskim kulturnim udejevanjem. 1870. leta se je namreč na Dunaju seznanil z njim Fran Levstik (1831—1887), ki je v tem letu od aprila do julija izdajal znameniti politično-literarni satirični list »Pavliha«. Slikarjev in risarjev tedaj pri Slovencih ni bilo obilo. Langus je umrl že 1855. leta, Tominc, ki je po večini deloval izven Ljubljane, 1866. leta. Goldenstein zaradi političnih bojov ni bil priljubljen in se je 1867. leta preselil v Gradec, dočim češki Nемеc Pavel Künl ni bil stvarilen, samosvoj talent, pri Levstiku, ki je zahteval ostro in duhovito karikaturo, niti kot umetniška osebnost, niti politično ni mogel odgovarjati. Levstikov sodobnik, dve leti starejši, Anton Karinger je umrl 14. 3. 1870, en teden za tem, ko je Levstik prišel na Dunaj, kjer je 5. aprila zagledala luč sveta prva številka »Pavlihe«. Janez Wolf je v tem času slikal po Vipavi, kjer mu je pomagal dvajsetletni Janez Šubic. Tako ni preostalo Levstiku drugega, kot da je ilustracije naslovnih strani »Pavlihe« poveril osemindvajsetletnemu K. V. Kliču, poznejšemu slavnemu izumitelju bakrotiska. Klič je bil, kot smo omenili, tedaj izvrsten ilustrator dunajskih humorističnih

listov in je tudi duhovite karikature tedanjih slovenskih političnih veljakov, po fotografskih predlogah, izvršil v popolno zadovoljstvo srboritega Levstika. V Levstikovi literarni korespondenci je Kličevo ime večkrat omenjeno, ko je priganjal ljubljanske pisatelje, naj mu pošljejo fotografije prvakov, da jih izroči radi karikiranja mojstru Kliču. Ker Kliču slovenske politične razmere in zakulisne borbe prvakov niso bile podrobneje poznane, je karikature pač moral dovršiti po podrobnih navodilih Levstika samega, uspele so pa kljub temu izvrstno, pač dokaz izredne sposobnosti mladega slikarja.

Karel V. Klič je umrl 1926. leta na Dunaju, kjer je zadnji čas svojega življenja preživel v popolnem blagostanju, kar izpričuje, da so se mu njegovi tiskarski izumi tudi v gmotnem oziru dobro obnesli. Čehi prištevajo Kliča po'eg časopisnih in grafičnih satirikov Mikoláša Aleša in Fr. Kolárja med najpomembnejše češke ilustratorje 19. stol.

»Ivan Vavpotič: Slikar Zoran Mušič.« »Umetnost«, VI., 7.-9., str. 210.

Avtor piše v tem sestavku tudi o naši kritiki. Da se izživlja v svojih sodbah »po ovinkih, kakor maček, ki hodí okrog vrele kaše!« — in »kot bi se šli slepe miši...«

Čudiva se altruizmu tega slikarja, kajti, ko bi vsaj malo pomislil na kritike svojega lastnega dela, bi moral spoznati, da so tako jasne in precizne, da z njimi

Miha Maleš — Tivoli — Olje 1940

narodni pregovori nimajo nikakršnega opravlja. Sicer pa sva prepričana, da prav ocene njegovega dela narakujejo slikarju besede, ki v isti sapi omajajo tudi verodostojnost njegove umetnosti. Kdor prebira ta članek, si nujno postavi alternativno: Ali Vavpotič — ali Mušič? Tako se godi tistim, ki jih pristranska jeza pripelje do nepremišljenih besed!

Za kritiko: dr. F. K. Kos, dr. S. Mikuž.

V Rimu je bila te dni otvorjena nemška umetnostna razstava in sicer v Galleria di Roma.

Monakovski slikar in grafik Albert Reich je po komaj prestani bolezni v Harlachingu nenadoma umrl. Baš je pregledoval in urejeval svoje risbe z bojišč na Poljskem in v Franciji, ki jih je imel mnogo. Vojaška uprava ga je bila namreč povabila kot slikarja na bojišče, kakor že v prvi svetovni vojni, ko je bil na vseh takratnih bojiščih. Njegove kronike v slikah »Verdun«, »Z mojim armadnim zborom v Srbiji«, »Skozi Sedmograško in Rumunijo« itd. so zavzele po neposrednosti doživljanja in dokumentarčni točnosti v vojni literaturi častno mesto.

Albert Reich je bil rojen 14. novembra 1881 v Neumarktu. Študiral je na umetnostno obrtni šoli v

Nürnbergu in umetnostni akademiji v Münchenu, kjer je bil učenec Hertericha, Zügela in Halma. Študijska potovanja so ga vodila na Holandsko, Švedsko, Norveško, v Francijo in Italijo. V Domu nemške umetnosti v Münchenu je razstavil pred leti zbirko svojih pokrajinskih slik z dalmatinske obale in serijo vojnih slik pod skupnim naslovom »Topništvo v Flandriji leta 1915«.

Na nedeljo 31. maja 1942 je bila otvorjena umetnostna razstava kiparja Franceta Goršeta in slikarja Mihe Maleša v Jakopičevem paviljonu. Povabljeni zastopniki in občinstvo je pozdravil predsednik društva Slovenskih likovnih umetnikov prof. in slikar Saša Šantel. Razstavo, ki je imela izredno lep uspeh, je otvoril s sledečim nagovorom:

Postala je že nekakšna navada pri nas, da se ob otvoritvah novih razstav zamislimo v pomen in namen snovanja naših umetnikov ter da razstavo tako ne gledamo kot enkratni dogodek, temveč je v mislih uvrstimo k nizu predidajočih prireditev te vrste ter jo gledamo kot del dolge verige, v kateri se stikajo posamezni členi. Ti členi so kajpak zelo raznoliki, saj nam predstavljajo delo umetnikov zelo različnih razvojnih stopenj in smeri. Naša pozornost se pa ustavi najbolj pri delih močnejših osebnosti, ki iščejo v okviru svoje individualne posebnosti novih izraznih

Karel Putrih — Vida — Mavec 1942

sredstev. Sladokusec išče le kvaliteto in mu ni toliko mar za ono, kar imenujemo »novo«, saj je navsezadnje vsaka prava umetnina, tudi če uporablja že preizkušena sredstva, novo doživetje za ustvarjalca in gledalca. Če se pa časovni novosti dela pridružuje še oblikovna, t. j. stilna, če smemo rabiti ta izraz, dobi pojem »novega« še večji poudarek in sili gledalca k intenzivnejšemu razmišljanju.

Tako razmišljanje se pa umakne neposrednemu estetskemu uživanju, če je umetnina po invenciji in dognanosti dosegla oni višek, ki sega nad območje iskanja in eksperimentiranja.

O obeh naših razstavljalcih, kiparju Francetu Goršetu in slikarju Mihi Malešu smemo mirno postaviti trditev, da imata dobo iskanja že za seboj. Oba sta močni umetniški individualnosti in se v zreli moški

dobi kretata s suvereno samostojnostjo po jasno začrtani poti, ki sta si jo izbrala po imperativu svojega umetniškega nagona in znanja.

Hvaležni jima smo, da sta nam na stežaj odprla vrata, skozi katero moremo pogledati na bogato žetev zadnjih let ter da sta nas privedla s svojo razkošno produktivnostjo v kraljestvo boginje Lepote. Kajti lepota — lepota zamisli, lepota oblik, lepota kompozicionalne in barvne skladnosti: to je oni tajinstveni čar, ki pri vsakem izmed njihovih del na svoj način prešine in obvlada gledalca.

Posrečena zamisel ločenih prostorov, v katerih vidimo tu združeno Goršetovo kiparsko delo, tam Maleševe slike in grafike, nam pomaga koncentrirati vsjo pozornost na snovanje vsakega izmed njiju.

Nikolaj Omersa — Nunska cerkev — Olje 1942

Mojster Gorše se nam predstavlja z lepo zaokroženo skupino monumentalnih plastik in manjših del, v katerih boste takoj spoznali strmi vzpon njegove umetniške poti. Po vseh razstavah, ki jih je do danes priredil bodisi v družbi z Malešem in Gojmirjem Kosom ali pa kot član večjih skupin razstavljalcev, je sedanja gotovo najučinkovitejša in nam kaže umetnika na višku njegove zrele ustvarjalne sile.

Neutrudljivi in nenehoma snujoči slikar Miha Maleš je stal vedno v prvih vrstah borcev za iskanje novih slikarskih dognanj. Seznanjal nas je z novimi umetnostnimi smermi, kakor so jih gojili v evropskih središčih. V tem svojem neizčrpnem delu, ki ga vsi dobro poznamo — saj se nam je mojster ponovno predstavljal bodisi v razstavah ali v publikacijah — je vršil koristno pionirsko delo, a kar je važnejše: z njim je polagoma izklesal svoj lastni lik — našel je sebe.

Maleš danes ni več borec, ampak zmagovalec. Prepričan sem, da jih bo mnogo, ki so doslej še s predsodki ogledovali njegova grafična in slikarska dela, spoznalo, da je zmagal tudi nad njihovimi dvomi.

Te kratke uvodne besede sem naslovil na Vas, cenjene dame in gospodje, ki ste prišli v tako lepem številu k današnji otvoritvi, nisem pa našteval zanimivih podatkov o življenju in dosedanjem delu obeh razstavljalcev. To sem storil namenoma, ker želim

Vašo pozornost še posebej usmeriti na lepo monografijo o obeh razstavljalcih, ki je pravkar izšla in ki obsega vse važnejše podatke o njiju ter zanimivo kritično razpravo o njihovi umetnosti izpod peresa uglednega strokovnjaka g. dr. Frana Šijanca.

Z največjim ponosom pa poudarjam, da sta tudi v tej razstavnici prireditvi nastopila zopet dva člana DSLU ter jima v imenu te velike korporacije izrekam ob velikem umetniškem uspehu svoje iskrene čestitke.

Na praznik 4. junija 1942 je imel na razstavi Maleš-Gorše vodstvo slikar Ivan Vavpotič ter je razložil umetnost naših dveh umetnikov med drugim takole:

Na kratko bi vam o obeh dejal, da sta dosegla že zdavnaj izven Slovenije vse priznanje, Maleš na Češkem in v Italiji, Gorše v Italiji — ko smo se tu, zlasti še o Malešu, prerekali, ali naj ga priznamo za polnovrednega in ga marsikdo še do današnjega dne ni doumel ali ni hotel doumeti.

Na prvi videz, tako zelo različna v svojem pojavu, zlasti če tako gledamo ločeno po sobanah in vendar nekaj je, kar ju družijo zavestno ne le v osebnem prijateljstvu, marveč v skupnih gledanjih, njun absolutno brezkompromisni in elementarni odnos do umetnosti.

Kot smo starejši, tudi naši impresionisti, predstavniki prav za prav le naturalizma, izišlega iz materia-

Dejean — Eva — Pariški salon

listične dogmatike prehoda 19. stol. v 20. stoletje, tako se uvrščata Maleš in Gorše, kot vodilna povojna duhova v smislu pridobitev idealističnih gledanj na umetniškovo stvarjenje, v našo moderno.

Predvsem sta — idealista. Ne podrejata se pasivno naravi, ne skušata jo direktno posnemati, pa makar tudi samo le v optični ali telesno prostorni pojavi, marveč, dasi se ji kot božjemu stvarstvu spoštljivo klanjata, vendar ji stojita suvereno nasproti, ne obvladana, marveč obvladujoča jo, urejajoč, izločujoč, sintetično gradeč iz navideznega kaosa.

Vzemimo za primer le Maleša. V lepem, tihem, zasanjanem kotičku našega Tivolija si je našel svoj motiv. Mi starejši bi tu analizirali drevo za drevesom, vejo za vejo, deblo za deblo, iskali vse mogoče odtenke v barvnih valeurjih, perspektivno zračno globino, skušali graditi vse v arhitektonskem ravnotežju, v ritmu linij in ploskev, v iskanju vse prevladujočega tona, skratka skušali bi — Jakopič na svoj elementarno barvni način, Jama na svoj optični veristični način, mi drugi spet kako drugače — približati se videzu objekta, tu tivolskega motiva samega, ustvariti

tako rekoč optično rekreacijo vidnega in občutenega; toda Maleš se loti stvari vse drugače. Zanj postane motiv motor, ob katerem se mu sprožijo vsi registri njegove v tem trenutku tako pesniške kot slikarske duše. On ne prične iskati in primerjati sence in luči, perspektivnih razmerij v prostoru, marveč je ves predan trenutku, veseli se tega krasnega dneva, te gozdne samote ter poje in poje, enkrat tiho zase, nežno, zasanjano, drugič vam vriska kot prešeren fant na vasi, kakor mu je pač v duši. In ob tem tivolskem motivu mu nastajajo novi prisanjani svetovi, barvne in svetlobne vizije pravljinih gozdnih scenerij, lahko smo tudi kje na havajskih otokih, ali pa utegnemo srečati Rdečo kapico. Skratka Maleš poje in muzicira in snuje pravljico, ko slika. Prav tako je pesnik kot slikar. Morda še bolj pesnik ali muzikant, ki so mu besede in zvoki barve in zopet in zopet samo le barve, prelivajoče se v bogati ornamentalni inventiji, v ritmičnem valovanju po slikarskem platnu. Tako nastajajo scenerije, kjer vse odmeva v notranjem soju veselega petja, na drugi sliki spet otožne tihe pesmi. Ta ali ona slika bi bila na primer čudovita oderska scenerija za Cankarjevo Lepo Vido in koliko takih scenerij vidim tu vsepovsod na teh stenah.

Ko ste gledali enkrat Maleša s temi očmi in se mu hoteli odkritosrčno, z nobenimi predsodki obteženim srcem približati, tedaj boste razumeli veliki optimizem, pa tako veliko in globoko resničnost njegove umetnosti.

Maleš je tipičen otrok svoje dobe, iz katere je vzrasel. Študijska leta so mu potekala ravno sredi največjih viharjev revolucij v umetnostnih bojih, predvsem v Pragi, križišču najneizprosnejših bojev med starim in novim, akademijo in izšolanjem. Vsi ti viharji so butali tudi ob mlado drevo ter mu zasukali rast. Senzitivno, nežno občutljiv, pa najnemirnejši že po svoji osebnosti, je prenesel vse to k nam v naš, že po ekspresionizmu bratov Kraljev, kubista in konstruktivista Cernigoja ter bratov Vidmarjev zrevolucionirani likovni umetnostni svet. Tako se zdi kot čarodej, povsod prisoten, zdaj v tej zdaj v oni obleki, kot da počiva v njem troje, petero in še več duš. Kot Picasso, Francozi in vse sodobne moderne, tako nas tudi on preseneča z navidezno vedno novim ter imamo v Malešu opraviti s simbolistom ter skoro surrealizmom, fauvizmom Matissove šole, eklektikom bi rekel, tu zopet z abstraktnim slikarjem ter dekoraterjem, tu — in zlasti v novejših delih, ga vidimo po potih modernega barvnega realizma, na primer v tihožitjih z ribami in ptiči, portretom deklice, naslonjene na stol itd. Toda kot ga srečavamo v stoterih menjavah, kot nas vse bolj preseneča tudi v načinih tehničnih izvedb svojih čudovitih drobnih grafik — tako nam ostaja le vendarle vedno eno — Maleš slika joči pesnik.

Vse kar velja za Maleša, velja tudi za Goršeta, ki je izšel iz šole velikega Meštrovića.

Pesnitev je tudi njegovo modeliranje, nikdar grobo posnemanje narave. V tih pobožnosti gnetejo njegovi prsti, božajo površje okrogline in vdolbine, volumina se mu razširjajo, rastejo v prostor, na polje življenja, zdravega polnega življenja, vse se suče, vije, razteza, iz nekdanje statike mu prehaja vse v silno razgibanost,

toda vse podrejeno nekim notranjim ritmičnim zakonom, da mu poje, kot Malešu, ves sestav teh v čudovite harmonije prelivajočih se linij zdravih golih teles, ki tvorijo sintezo Goršetove umetnosti.

Mogočna manifestacija njegove monumentalne umetnosti nam daje danes slutiti, kaj vse bo Slovencem prinesla še blagoslovljena roka tega umetnika.

Najdba dragocene Napoleonove slike. Pri neki rodbini v okolici Castelfranco Veneto so našli dragoceno sliko Napoleona Bonaparta na konju. V kotu okvira je datum »A. A. 1806«. Domnevajo, da gre za umetnino italijanskega slikarja Andreja Appianija.

Razstavo del tujih slikarjev je otvoril v Rimu drž. podtajnik Del Giudice. Razstava je nameščena v galeriji konfederacije profesionistov ter umetnikov. Med razstavljalci so umetniki, ki živijo že delj časa v Italiji.

Kralj in Cesar Viktor Emanuel III. je otvoril deseto umetnostno razstavo, ki jo je organiziral sindikat lepih umetnosti v Laciju. Razstava je nameščena v lepih dvoranah galerije sodobne umetnosti v ulici Giulia v Rimu ter podaja izčrpen pregled o umetniški tvornosti lacijskih umetnikov. Razstavljenih umetnin je več ko 500. Med temi jih je precej takšnih, ki predstavljajo umetniško stvariteljsko moč mladih ter najmlajših likovnih umetnikov. Posebno pozornost zaslužita tudi priključeni retrospektivni umetniški razstavi Aleksandra Battaglie in Domenica Quattrociocchia.

Znameniti italijanski slikar Arturo Tosi je letos prejel Ducejevo nagrado Italijanske akademije znanosti in umetnosti.

250 let obstoja dunajske akademije lepih umetnosti proslave letos na Dunaju. Na tej akademiji je poučeval tudi Slovenec Kavčič in se šolali mnogi naši umetniki.

Akademijo je ustanovil l. 1692. cesar Leopold I. Marija Terezija pa jo je izpopolnila in poddržavila. Zavod ima veliko znamenito galerijo slik in kipov starih mojstrov in preko 26.000 risb.

Izmenjava umetnin med Italijo in Hrvatsko. Hrvatska je poklonila Italiji dvoje del benečanskega slikarja Carpaccia, ki ju je bil pridobil pok. Strossmayer v prejšnjem stoletju za hrvatsko Narodno Galerijo. Benetke so pa odstopile zagrebškemu muzeju krstni kamen hrvatskega kneza Višedara, vladarja iz časov pred prvimi hrvatskim kraljestvom.

Ime avtorja umetniških del pri fotografskih reprodukcijah. Pri tiskovnih reprodukcijah fotografij umetniških del, posebno med zgodovinskim berilom v šolskih učbenikih, se pogosto popolnoma opusti ime avtorja reproducirane umetnine, medtem ko se običajno navaja ime fotografa. Ge-

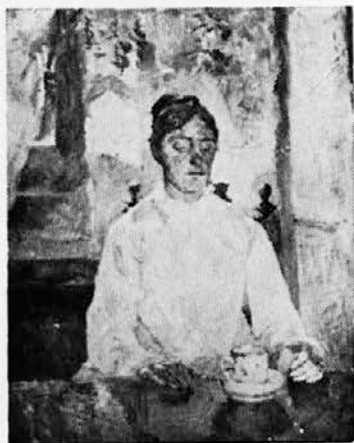

Yencesse — Eva — Pariški salon

neralno ravnanje za gledališče in glasbo pri Ministrstvu narodne kulture v Italiji je mnenja, da tak običaj ni v skladu ne samo z zakonom, ki upravičuje vedno avtorja do navedbe njegovega imena, temveč tudi s kulturnimi in umetniškimi stremljenji, ki pripadajo izdajateljem. Kakor poroča Agit so bile vse založbe na to dejstvo opozorjene in pri vseh fotografijah umetniških del mora biti označeno tudi ime avtorja z večjimi črkami kakor ime fotografa.

Dva nova muzeja na Hrvatskem. Hrvatska je dobila v Osijeku še en državni muzej, ki bo prevzel vso imovino dosedanjega muzeja ter mnoge kulturne spomenike iz Slavonije. Tretji državni muzej bo ustanovljen v Sarajevu. V njem bodo zbrani bogati kulturni spomeniki Bosne.

Razstava italijanskih lesorezov. V Barceloni bo v kratkem otvorjena razstava italijanskih lesorezov. Na njej bo več ko 300 del; med temi so umetnine najbolj slovečih umetnikov v lesorezu preteklega stoletja.

Toulouse-Lautrec — Slikarjeva mati

Umetnostna razstava v Firenzah. V palači Strozzi je tajnik fašističnega sindikata lepih umetnosti nacionalni svetnik Maraini otvoril 23. medpokrajinsko umetnostno razstavo. V 16 dvoranah je zbranih okrog 600 kiparskih in slikarskih del. Razstave so se udeležili vsi že znani predstavniki umetnosti iz Toscane. Pozneje je nacionalni svetnik Maraini otvoril tudi razstavo slikarskih del slepcev.

Nov življenjepiš Bellinija je izšel v obsežni izdaji na 336 straneh. Napisal ga je Arnaldo Fraccaroli in je izšel v založbi Mondador.

NOVE KNJIGE

Architectura perennis. Besedilo dr. Francè Stelè in dr. Anton Trstenjak. Podobe arh. Jože Plečnik. 1941-XX-XXI. Izdala Mestna občina ljubljanska. Tisk Ljudske tiskarne v Ljubljani, 4°, str. 288.

Z monumentalno, razkošno opremljeno izdajo umetnikovih del in besedila univ. prof. dr. Francèta Stelèta in univ. prof. Antona Trstenjaka se je Mestna občina ljubljanska poklonila svojemu zaslužnemu mojstru arhitektu univ. prof. Jožetu Plečniku. Objavljeno gradivo reprodukcij predočuje z vsestransko izčrpnostjo celokupna Plečnikova dela v načrtih in izvršenih delih, pokoranih v bakrotisku ali pa v dekorativno zamišljenih sličicah ob besedilu. Glavni namen Plečnikovega zbornika je bil nedvomno ta, da bi bila prikazana umetnikova dela v čim popolnejši izdaji in obsežnosti, naloga, ki je morala biti poverjena le umetnostnemu zgodovinarju. Duhovni tovariš in veliki občudovalec Plečnikove umetnosti Francè Stelè je priobčil ob tej priliki globoko segajočo razpravo o pomenu in razvoju arhitekture kot posebni panogi upodablajoče umetnosti, v bistvo in ožjo karakteristiko Plečnikovega dela pa se kljub zbranim ilustrativnemu materialu ni spuščal. Stelètova razglabljanja so zajela

splošne osnove arhitekturnega upodabljanja od najstarejših dob pa do sodobne železobetonske gradnje, odkrivajo nam »večnostne«, celotnostne in časovne mere estetskega oblikovanja, predvsem pa poudarjajo filozofsko in duhovno ozadje krščanske zapadnoevropske arhitekture. Z avtorjevega vidika je osrednje vprašanje arhitektonskih vrednot in njihovega pravilnega razumevanja in ocenjevanja »problem svetovnonazornega kroga našega življenja«.

Stelè nam je nanizal mnogo dragocenih dognanj o razvoju arhitekture, pregledal je njene izrazne možnosti z najrazličnejših kriterijev notranje in zunanje razčlenitve, znanstveno strokovne in filozofsko naziranske uporabnosti. Mesto običajnih poglavij uporablja na robu sklenjenega teksta naglo se vrsteča gesla in izvečke, da olajša bralcu pregled vsebinske markacije in posameznih miselnih zaključkov. Razmotrivanja gredo daleč svojo pot v estetske prvine in praoblike prostornega osvajanja, od antike do moderne se razgrinja neprekinjen tok arhitektonskega reševanja nerazdružljive trojice »slupine, prostora in smotra«, od časa do časa pa ga spremljajo Plečnikove poetično subtilne vizije, dobrohotno se smehljajoče iz ograjene tribune Architecture perennis.

Dasi pisec ni imel namena obravnavati zgolj monografske podatke o Plečnikovem življenju in njegovi umetnosti, je posredno in teoretično le osvetlil nekatere umetnikove miselne in čustvene podlage, iz katerih so vzrastle njegove arhitekturne stvaritve. V prvi vrsti pa pomeni Stelètov traktat o večnostni arhitekturi doslej najobsežnejši doprinos k razumevanju splošnih načel arhitektonskega oblikovanja, v kolikor je to pogojeno v duhovni sferi krščanskih polaritet in v krogu zapadnoevropskega kulturnega dualizma (Max Dvořák, Iz. Cankar, E. Commer in dr.). Stelè pravi: »Človek kot telesno in duševno bitje se torej ves uveljavlja v prizadevanju za arhitekturo. Ves dualizem njegovega žitja in bitja na zemlji, ki je razpeto med življenje in smrt, med resničnost in misterij, med telo in dušo, med zemljo in nebo, med dejstvo in slutnjo, domišljijo, med logično mišljenje in razodetje, med delo in molitev, med trpno sprejemanje življenjskih dejstev ter modroslovni in verski polet, se uveljavlja tudi v arhitekturi. Kakor noben drug pojav rednega življenja ona na višinah svoje moči združuje obe nasprotji v enoto, gmotno in duhovno, porabno in versko. Sicer pa se razvijata vzporedno ysaka k svojemu cilju stanovanjska in družabna ter verska arhitektura. Ta dualizem povzroča neskončno bogastvo arhitekture in se javlja tudi v dvojnostni tipiki, katere sledove zasledimo v zgodovini in življenju skoraj na vsakem koraku. Izraz tega dualizma je tektonski, grajeni in stereotomni, izdolbeni tip, zgrajeno in raščeno, tektonsko in dinamično, realistično in imaginarno, utilitarno in sakralno« (str. 108, 109).

Trstenjakov ideološko filozofski prispevek pod naslovom Philosophia perennis — Ars perennis ugotavlja in razlaga »razmerje prave notranje analogije ali podobnosti« med vekotrajno filozofijo in vekotrajno umetnostjo. V svojih definicijah prinaša pisec dokaze za njuno delno enakost in delno različnost. »Tudi ars perennis vsrkava vase lepota razodetja vseh dob

in šol, se oplaja ob neprestano novih oblikah in vendar ni ne gotika ne barok, ne romantika ne naturalizem, ne simbolizem ne surrealizem» (str. 230.). V shemi 11 točk naj ustreza filozofskim kategorijam in pojmom ustrezajoči pojmovni korelat estetskega prenosa, na pr. višku v filozofiji, tomizmu, ustreza višek v umetnosti, renesansa, ali pa: »V filozofiji je lik (ideja, species, podoba) tem popolnejši, jasnejši, čim manj vsebine vključuje, čim bolj blede je njegova vsebina. V umetnosti je pa obratno: čim popolnejši je lik, tem več vsebine ima« (str. 240.).

Luksuzna kvaliteta tiska, vezave in opreme (črno platno z zlato obrezo) je preračunala ožjo bibliofilsko naklado.

Vojeslav Molè: *Umetnost. Njeno obličje in izraz*. Ljubljana 1941, Slovenska Matica, 245 str. s 102. podobama.

Ugledni znanstvenik univ. prof. dr. Molè je v pričujoči knjigi doprinesel nov tehtni prispevek za študij temeljev umetnostne zgodovine. Preko prvotne zamisli, v kateri naj bi bilo prikazano današnje stanje znanstvenih smeri na področju umetnostne vede, je delo narastlo mimo razlaganja tujih misli in nazorov v lastno avtorjevo pojmovanje osnovnih problemov umetnostne zgodovine, kar daje knjigi naravno največjo in posebno vrednost. Tako vsebuje knjiga v glavnem tri eseje o umetnosti: oblika in stil, premembe in menjave, umetnost in življenje, v katerih so obravnavani umetnostni pojavi z različnih zgodovinskih vidikov, pri tem pa se je avtor potrudil, da je prišel do kolikor mogoče enotnega dojetanja osnovnih vprašanj. Obširna publikacija, ki jo avtor skromno imenuje »poskusi«, ni suhoparna teoretična razprava, temveč vsebuje vseskozi zanimive izsledke analiz primerov, izbranih iz zgodovine umetnosti in hkrati odkriva čudovite zveze med umetnino in življenjem.

Knjiga, kot pravi avtor v uvodu, ni zamišljena kot priročnik umetnostne zgodovine in tudi ne njegovo nadomestilo, podaja pa vendarle sliko glavnih momentov umetnostnega razvoja v Evropi. Temu odgovarjajoča je bila tudi izbira ilustrativnega gradiva, ki je — razen staroegiptovske umetnosti skoraj izključno iz zgodovine evropske umetnosti.

Podrobnejše poročilo o zajetnem delu in tehtnih avtorjevih izledkih bi presegalo skromni okvir poročanja v naši reviji. Knjiga bo nudila obilo gradiva vsakemu resničnemu ljubitelju umetnosti. Zavedel se bo prelepe misli, ki jo je avtor izrazil ob sklepu knjige, da je »prava umetnost zmaga neminljivih tvornih vrednot duha nad snovjo in mišljivi vrednotami«. Zavedel se bo danes, ko stojijo vsi evropski narodi na važni zgodovinski prelomnici, da je »umetnost samo ena izmed mnogih oblik človeške kulture, da pa se pred nobeno drugo tako jasno ne zavedamo, kako nas dviga nad vsakdanjost in tragiko življenja, — življenja, ki je kratko, medtem ko je umetnost dolga, večna.« —

Ena misel pa se kljub temu vsiljuje ob prebiranju knjige. Želja, da bi nam avtor čimprej podal novo delo, v katerem bi bili prikazani vsi napori slovan-skih umetnostnih tvorcev, ki so stali nekako ob strani

K. J. Barillet — Preproga

snovanja velikih narodov, a so kljub temu po svojih najboljših močeh, zlasti v novejših dobah, nedvomno podali take dokaze samobitnega udejstvovanja na toriščih umetnosti, ki bi zaslužili obširnejša raziskavanja. K dosedanjim priročnikom o slovenski umetnosti, bi bila taka publikacija nujno dopolnilo, spada pa bi nedvomno tudi v knjižni program Slovenske Maticе. Avtor ima za sestavo spisa, v katerem bi bili podani glavni momenti razvoja slovenske umetnosti v Evropi, vso potrebno kvalifikacijo, ker se je v dolgoletnem znanstvenem delovanju izven ožje domovine, lahko podrobneje seznanil z umetnostjo vseh evropskih slovanskih narodov, zlasti Poljakov in Čehov.

Dr. Franc Grivec: *Zarja slovenske književnosti. Frisinški spomeniki v zarji sv. Cirila in Metoda*. (Ljubljana, Ljudska knjigarna, 64 str., broš. L 12.—, kartonir. L 18.—)

Mednarodno znani raziskovalec življenja sv. Cirila in Metoda univ. prof. dr. Franc Grivec je z gornjo publikacijo doprinesel nov prispevek k raziskovanju najstarejših slovenskih literarnih dokumentov. Frisinške spomenike, ki so bili zapisani ob koncu 10. stol. po prvotno starejših predlogah iz 9. stol. in ki predstavljajo prvo pismeno sled slovenske pisane besede versko obrednega značaja, hrani v izvorniku državna knjižnica v Monakovem, širšemu krogu izobražencev pa so dostopni v faksimilirani izdaji, ki sta jo s komentarjem izdala univ. prof. dr. Ramovš in dr. M. Kos.

Dr. Fr. Grivec je v svojem novem spisu zbral za svojo »panonsko« tezo, v kateri uveljavlja in dokazuje zvezo med brižinskimi spomeniki in staro cerkveno slovansko književnostjo v Panoniji nove argumente. Najzanimivejši je drugi del razprave, v katerem razglablja pisec o miselnem okviru drugega frisinškega spomenika, njega književno in govorniško obliko in versko vsebino ter primerja frisinški nagovor z govornom Klimenta Bočarskega v spomin apostolu in

Lojze Perko — Prodajalka cvetic — Olje 1942

mučencu, ki je presenetljivo podoben frisinškemu nagovoru. Opirajoč se na podrobno proučevanje študija in izrazov v tujih delih in na primerjavo s cerkveno slovanskimi deli in s frisinškim nagovorom, prihaja pisec k sklepu, da se v drugem delu frisinških spomenikov nedvomno opaža vpliv panonske književnosti in način izražanja verskih misli, ki je bil lasten literarnemu krogu Cirila in Metoda. Če bo teološko-zgodovinska argumentacija dr. Grivca obveljala, dr. Ramovž je n. pr. tako tezo kot z ničemer upravičeno subjektivno domnevo odklonil, bomo res lahko trdili z dr. Grivcem, da je zarja slovenske književnosti vzšla

nad slovensko Panonijo, kjer sta solunska brata razširjala svojo v g'lagolici pisano cerkveno narodno literaturo.

Odločilno besedo o tem bodo imela nadaljnja znanstvena raziskavanja, donesek dr. Grivca je vsekakor dovolj tehten, da vzbudi zanimanje tudi pri širšem krogu izobražencev, ki se z ljubeznijo posvečajo študiju najstarejših slovenskih literarnih spomenikov.

Posebno vrednost daje publikaciji tudi besedilo frisinških spomenikov v novem sodobnem slovenskem prevodu in transkripcija izvirnika s podrobnim jezikovnim komentarjem.

Za tiskovni sklad „Umetnosti“ so darovali:

Lir

V spomin pok. inž. Franceta Stareta, ljubitelja slovenske umetnosti, Rado Stare, trgovec, Ljubljana in družina inž. Bonačiča iz Spalata	3000.—
Nadalje so darovali:	
Ena Blejec, Buffet »Rio«, Ljubljana	100.—
Dr. Ludvik Kožuh, zdravnik, Velike Lašče	100.—
Josip Ljubič, bančni ravnatelj, Ljubljana	100.—
Dr. Fran Windischer, predsednik Narodne Galerije, Ljubljana	100.—
Marijan Marolt, odvetnik, Vrhnika	90.—
Dr. Josip Krevl, javni notar, Ljubljana	90.—
Stane Derganc, trg. z barvami, Ljubljana	80.—
Dr. Drago Zalar, Dol. Logatec	55.—
Bolaffio Karlo, veletrgovec, Ljubljana	50.—
Ing. Maček Stanko, Ljubljana	50.—
Dr. Rakuljič-Zelov, spec. za ženske bol. in por., Ljubljana	50.—
Staša Rebolj, veletrgovec, Ljubljana	50.—
Jakopič Anton, javni notar, Metlika	40.—
Prof. Fran Jeran, Ljubljana	40.—
Dr. Ivan Sajovic, odvetnik, Kočevje	40.—
Milovan Zajec, dipl. optik, Ljubljana	40.—
Neimenovani z Dolenjskega	30.—
Primic Franc, višji veter. svetnik, Logatec	30.—
Dr. Fedran Gregor, zdravnik, Stična	20.—
Dr. Grivec Franc, univ. prof., Ljubljana	20.—
Dr. Kavčnik Janko, Ljubljana	20.—
Mr. ph. Nada Komotar, Ljubljana	20.—
Valica Poberaj, sod. pripr., Ljubljana	20.—
Rihard Tory, Ljubljana	20.—
Ignacij Zaplotnik, katehet v p., Ljubljana	20.—
Pretnar Fran, ravnatelj, Ljubljana	14.—
Dr. Ivo Česnik, odvetnik, Ljubljana	10.—
Dobrovoljc Franc, profesor, Ljubljana	10.—
Maks Jeras, Ljubljana	10.—
T. Marinko, trgovina, Ljubljana	10.—
Motoh Bogomir, trg., Ljubljana	10.—
Novak Vincencija, učit. v pok., Ljubljana	10.—
Direktor Josip Osana, Ljubljana	10.—
Dr. Fran Ksav. Poček, odvetnik, Ljubljana	10.—
Dr. Josip Volavšek, zdravnik, Ljubljana	10.—
Dr. Vladimir Volovšek, zobozdravnik, Ljubljana	10.—
Železnikar Ivan, trg. z manufakturo, Ljubljana	10.—

Plemenitim darovalcem se iskreno zahvaljujemo za blagohotna darila — s tem so dali dokaz, da podpirajo našo narodno umetnost, v kateri je največje jamstvo za naš obstoj, razvoj in napredek.

Ob tej priliki prosimo tudi druge ljubitelje slovenske umetnosti, da po svojih močeh podpirajo revijo s prispevki v njen tiskovni sklad, kar bo omogočilo, da bo ta že redki slovenski obzornik še nadalje nemoteno izhajal in vršil zlasti v današnjih časih važno kulturno poslanstvo v naši domovini.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »UMETNOSTI«
LJUBLJANA.

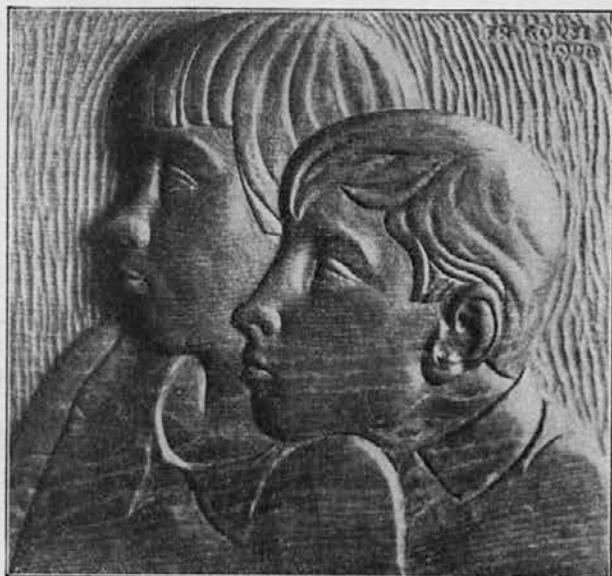
SALON K O S

V P R E H O D U
N E B O T I Č N I K A

Največja izbira umetnin
vseh slovenskih umetnikov.
Velika izbira del
slov. mojstrov impresionistov.

Stalna razstava v izložbah
salona v pasaži.
Razstava drobne plastike
Franceta Goršeta.

Okviri. Antikvitete. Cene
zmerne.

France Gorše

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

PUPILARNO
VARNA!

I Z P L A Č U J E

„A VISTA VLOGE“ VSAK ČAS, „NAVADNE“ IN
„VEZANE“ PO UREDBI — SODNO DEPOZITNI
ODDELEK, HRANILNIKI, TEKOČI RAČUNI.
ZA VSE VLOGE IN OBVEZE HRANILNICE JAMČI

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA